

Lik i djelo subotičke dominikanke Marije Josipe Vidaković (1912.–2001.)

*Mr. sc. Ivan Armanda**

Sažetak

U članku se na temelju arhivske građe prikazuje lik i djelo subotičke dominikanke Marije Josipe Vidaković (1912.–2001.), koju zajedno s njezinom sestrom Malom Terezom ubrajamo među prve dominikanke Kongregacije Svetih anđela čuvara iz Bačke. Iznose se podaci o njezinoj obitelji i djetinjstvu, te o školovanju i redovničkoj formaciji, a potom se detaljno obrađuje njezin redovnički put i službe u raznim zajednicama. U Zagrebu je od 1936. djelovala u domu za napuštenu djecu i od 1938. u sestarskom dječjem vrtiću, potom od 1941. u Vignju među siročadi i među starcima, vršeci od 1943. i službu starješice. God. 1947. odlazi u Suboticu, gdje je te godine posredstvom nje i njezine sestre Male Tereze otvorena sestarska filijala, potom je 1948. premještena u Kostel, ali se već 1949. vraća u Suboticu i vrši službu starješice do 1958., kada je poslana za starješicu u novoj filijali u Tavankutu, za čije je otvaranje osobno posredovala. Od 1960. do 1967. bila je priora u Zagrebu, potom u Splitu od 1968. do 1978., nakon čega je boravila u Korčuli, povremeno odlazeći na ispomoć sestrama u Kostel i Hamburg. God. 1983. nekoliko je mjeseci bila starješica u Žrnovu, a od 1984. ponovno je boravila u Tavankutu i vršila službu starješice od 1985. do 1988., premda se već 1986. preselila u Suboticu, gdje je provela ostatak života. Na kraju se donosi osvrt na pisanu riječ s. Marije Josipe i na njezin duhovni profil, te u prilogu bibliografija njezinih objavljenih tekstova. U zaključku se naglašava mogućnost daljnjeg istraživanja i monografskog prikaza lika i djela s. Marije Josipe Vidaković.

Ključne riječi: Marija Josipa Vidaković, Subotica, Korčula, dominikanke, Kongregacija Svetih anđela čuvara, Viganj, Tavankut, Zagreb, Split – Škrape, apostolat, starješica, priora, pisana riječ, duhovna poruka

* Leksikografski zavod Miroslav Krleža – Zagreb

Uvod

Premda su dominikanke svoju zajednicu u Subotici utemeljile u svibnju 1947., njihove su veze s Bačkom započele dvadeset godina ranije, kada je u rujnu 1926. u Korčulu kao kandidatice Kongregacije Svetih anđela čuvara došla prva bačka Hrvatice, Veronika Vidaković (s. Mala Tereza). Njezinim je stopama iduće godine krenula i mlađa joj sestra Julijana, tj. s. Marija Josipa Vidaković, čiji je životopis tema ovoga članka. Nije bilo lako njoj i njezinoj sestri napustiti bačke ravnice i, slijedeći Kristov poziv, otići u daleku i nepoznatu im Dalmaciju. Nakon školovanja i redovničke formacije, za s. Mariju Josipu slijedili su brojni premještaji i službe, od kojih joj je naj-

Sestre Vidaković s lijeva nadesno – Mala Tereza, Cila i Marija Josipa

češće povjeravana starješinska. Gotovo polovicu svoga redovničkog života provela je kao starješica u raznim zajednicama. Za povjesničare je to sretna okolnost, jer je po službenoj dužnosti sastavila brojne starješinske izvještaje i kronike zajednica kojima je bila na čelu. Osim toga, njezini sačuvani osobni dokumenti, druga arhivska vrela, tekstovi koje je objavljivala i svjedočanstva sestara povodom njezine smrti omogućili su sastavljanje zaokružene slike o s. Mariji Josipi, dominikanki koja je za sobom ostavila glas uzorne redovnice. Upravo zbog toga nisam se ograničio na puko iznošenje historiografskih činjenica, nego sam kroz čitav članak nastojao „dati što više prostora“ samoj s. Mariji Josipi citirajući i parafrazirajući njezine tekstove i zapise, kako bi do izražaja došle njezine karakterne osobine i redovničke vrline. Kada se sve to smjesti u pripadajući zemljopisni, društveni i crkveni kontekst jasno do izražaja dolazi značaj s. Marije Josipe Vidaković, koja je uvelike zadužila svoj zavičaj i svoju redovničku obitelj.

Iz bile Subotice u bijelu Kongregaciju

U matičnim knjigama rođenih i krštenih stoji da je s. Marija Josipa Vidaković rođena 30. prosinca 1912.¹ No, u nekim školskim svjedodžbama kao datum rođenja naveden je 31. prosinca,² a u nekima opet 28. prosinca.³ Potonji datum nalazi se i u osobniku s. Marije Josipe u Arhivu Kongregacije u Korčuli,⁴ vjerojatno zato jer je ona sama govorila da je rođena 28. prosinca (Rudić 1999). Zašto je došlo do nesuglasja u pojedinim dokumentima i koji je stvarni datum njezina rođenja nisam uspio sigurno utvrditi. Svakako treba otkloniti mogućnost da je riječ o 31. prosincu, jer se taj datum nalazi samo u dvjema svjedodžbama izdanim u lipnju 1927. u Subotici. U redovitim slučajevima kao vjerodostojan izvor uzeli bismo matične knjige rođenih i krštenih i zaključili da je 30. prosinca točan datum njezina rođenja, ali ako sama s. Marija Josipa tvrdi da je rođena 28. prosinca, onda to treba ozbiljno uzeti u obzir. Vjerojatno je to stvarni datum njezina rođenja, a 30. prosinca je možda datum upisa u matice, pri čemu je taj datum pogrešno naveden i kao datum rođenja.

Postoji blago razilaženje i u pogledu njezina svjetovnog imena. Naime, matica krštenih subotičke župe sv. Roka kao ime navodi Julija, dok je u državnoj matici rođenih upisana kao Julijana, pa se stoga potonje ime nalazi i na njezinim dokumentima. Rođena je u subotičkom gradskom dijelu Ker, koji pripada župi sv. Roka. Otac joj se zvao Alojzije, a majka Alojzija rođena Kovačev.⁵ Osim nje, već su imali kćerku Veroniku, rođenu 16. travnja 1911. O njoj će više riječi biti u nastavku ovoga članka, jer je prva s bačkih ravnicu odvažno otišla u Dalmaciju kako bi se pridružila dominikankama Kongregacije Svetih anđela čuvara, nakon čega je njezinim stopama krenula i mlađa joj sestra Julijana (Vidaković 1993). Najmlađa sestra, imenom Cecilija (Cila), rođena je 25. studenoga 1914. u Tavankutu. U trećoj godini je nesretnim slučajem pala u bunar i oštetila sluh, koji je nakon toga sve više slabio. U Subotici je završila osnovnu i građansku školu, a potom u Požegi i Korčuli privatnu domaćinsku školu. Život je provela u Subotici, u neposrednoj blizini župne crkve sv. Roka. Do 27. godine s njom je živjela teta, potom je do 80. godine živjela sama, a zadnje mjesec provela je u subotičkom samostanu sestara dominikanki, kod svoje sestre Marije Josipe. Ondje je 24. veljače 1995. i preminula, te je pokopana u obiteljskoj grobnici na Kerskom groblju (Vidaković 1995).

Julijanino djetinjstvo nije bilo nimalo lako jer je krajem srpnja 1914. buknuo Prvi svjetski rat. Otac joj je morao na bojište, baš kao i ostala četiri njegova brata.

¹ Usp.: AKSAČ, DMJV: *Izvod iz matične knjige rođenih*, Subotica, 24. VII. 1987.; *Izvadak iz matice krštenih*, Subotica, 10. VI. 1992.

² Usp.: AKSAČ, DMJV: *Svjedodžba*, Korčula, 19. VI. 1927.; *Godišnje svedočanstvo*, 28. VI. 1927.

³ Usp.: AKSAČ, DMJV: *Godišnje svedočanstvo*, Dubrovnik, 18. V. 1933.; *Diploma o učiteljskom diplomskom ispitu*, Dubrovnik, 22. VII. 1933.; *Diploma o praktičnom učiteljskom ispitu*, Dubrovnik, 25. III. 1936.

⁴ Usp. AKSAČ, DMJV, *Osobnik*.

⁵ Usp.: AKSAČ, DMJV: *Izvod iz matične knjige rođenih*, Subotica, 24. VII. 1987.; *Izvadak iz matice krštenih*, Subotica, 10. VI. 1992.

Njihovi su se roditelji zavjetovali da će tavankutskoj crkvi pribaviti postaje križnoga puta ako im se sinovi vrate živi i zdravi. Četiri su se sina vratila, ali ne i Julijanin otac. On je izgubio život u tom „beskorisnom pokolju“, kako je Prvi svjetski rat nazvao papa Benedikt XV. Ipak, Julijanini su djed i baka izvršili zavjet i poklonili tavankutskoj crkvi postaje križnoga puta, zahvalni što su im se ostala četiri sina ipak vratila. Poklonili su crkvi i kip Presvetoga Srca Marijina (Rudić 1999; Vidaković 2001b).

Kako joj je otac poginuo u ratu, Julijana ga se nije sjećala, a rano je izgubila i majku, koja je mlada umrla od tuberkuloze. Brigu za Julijanu i njezine sestre preuzeli su baka i djed uz pomoć preostala svoja četiri sina (Rudić 1999). Julijana je u rodnom gradu završila osnovnu školu i potom pohađala Rimokatoličku žensku građansku školu, koju je vodila Družba bačkih siromašnih sestara učiteljica od Naše Gospe.⁶ Te su redovnice, kako se kasnije prisjećala s. Marija Josipa, očekivale da će im se ona pridružiti, jer je još kao osmogodišnjakinja govorila da želi postati redovnica. No, nakon četvrtoga razreda građanske škole, odlučila je postati dominikanka (Vidaković 2001b).⁷

Za samostan se prvo odlučila njezina starija sestra Veronika. S. Marija Josipa na jednom mjestu pripovijeda da je tu odluku donijela nakon petoga razreda gimnazije pogledavši film *Bila sestra*, koji ju je potaknuo da postane dominikanka (Vidaković 1993), dok na drugom mjestu piše da joj je u ruke dospio časopis *Gospina krunica* što ga je u Splitu uređivao dominikanac Jerko Vlahović (Vidaković 1996b). Mjesečnik *Gospina krunica* u Splitu su uistinu izdavali dominikanci, ali spomenuti Jerko Vlahović nije bio njegov urednik. Štoviše, časopis je prestao izlaziti 1908., a obnovljen je 1930. To znači da u doba kada je Veronika Vidaković odlučila postati dominikanka taj časopis nije izlazio. Je li joj u ruke dospio neki stariji broj časopisa, ili jedan od nekoliko marijanskih molitvenika što ih je objavio fr. Jerko Vlahović ostaje nepoznato, a što se tiče filma *Bila sestra*, nisam uspio pronaći podatak da je film toga naslova prikazivan u našim krajevima u to doba. Stoga ostaje nepoznato što je motiviralo Veroniku za odlazak u Korčulu, gdje je 24. rujna 1926. stigla u pratnji svoga djeda kao prva dominikanska kandidatice iz Bačke. Govoreći o tome, njezina sestra Marija Josipa piše: „Bio je to vrlo smioni skok u nepoznato, ali prožet dubokom vjerom i još većom ljubavi. Bila je to kolerična narav, znala je što hoće i što može. To joj je pomoglo da savlada mnoge poteškoće koje su se ispriječile“ (Vidaković 1985b, 42).

Veronikino redovničko oblačenje 8. svibnja 1927., kada je dobila ime s. Mala Tereza, bila je prigoda da je posjeti sestra Julijana iz Subotice. Došavši u Korčulu, i ona se oduševila dominikanskim idealima, a na odluku da se pridruži dominikankama utjecala je, kako sama svjedoči, i njezina „preosjetljiva narav“ zbog koje se nije htjela odijeliti od svoje starije sestre. Stoga je, došavši na njezino redovničko oblače-

⁶ Usp.: AKSAČ, DMJV. *Godišnje svedočanstvo*, 28. VI. 1927.; Osobnik.

⁷ U Družbu sestara Naše Gospe stupila je njezina sestrična Ružica (s. Fides) Vidaković. Više o njoj vidi kod: Ivan ARMANDA: *Belgijske godine s. Fides Vidaković*. U: *Godišnjak za znanstvena istraživanja Zavoda za kulturu vojvodanskih Hrvata*, 5 (2013), str. 91–108.

nje, donijela čvrstu odluku da će i ona postati dominikanka, pa se stoga uopće nije vraćala kući u Suboticu, nego je odmah ostala u Korčuli (Vidaković 2001b). Ondje je na sestarskoj građanskoj školi 19. lipnja 1927. maturirala i započela razdoblje kandidature s budućim dominikankama Vinkom Bodlović, Anđelom Rukavina i Gabrielom Batistić. U novicijatu su stupile 4. kolovoza 1928. Tom je prigodom Julijana dobila redovničko ime s. Marija Josipa. Kako nije bilo učiteljice novakinja, mlade je redovnice dolazila poučavati tadašnja časna majka Anđela Milinković, koju su ponekad zamjenjivale sestre Dominika Berković, Alfonsa Nižetić i Josipa Karmelić. Po isteku godine kušnje, s. Marija Josipa je 5. kolovoza 1929. položila prve redovničke zavjete i potom je u Zagrebu završila šestomjesečni tečaj njege.⁸ Nakon toga je s još nekoliko sestara bila poslana na preparandiju koju su u Sarajevu vodile redovnice Družbe Kćeri Božje ljubavi. Upisale su se izravno u drugi razred, a nakon trećega su od 1931. školovanje nastavile na Državnoj učiteljskoj školi u Dubrovniku (Sente 1998; Sente 1999). Ondje je s. Josipa 18. svibnja 1933. završila peti razred i 22. srpnja položila diplomski učiteljski ispit.⁹ Početkom listopada 1933. podnijela je molbu korčulanskom Sreskom načelstvu da joj dopusti zaposliti se u svojstvu učiteljice na sestarskoj privatnoj ženskoj osnovnoj školi u Korčuli,¹⁰ što joj je očito bilo odobreno jer je nekoliko godina predavala na toj školi. Nakon stečene prakse i ispunjenih uvjeta, od 9. do 21. ožujka 1936. na Državnoj učiteljskoj školi u Dubrovniku položila je praktični učiteljski ispit. U međuvremenu je 30. kolovoza 1935. položila doživotne redovničke zavjete.¹¹

Na službi u Zagrebu

U veljači 1936. dominikanke su prihvatile poziv Udruge učiteljica Za našu djecu i preuzele upravu njihova novootvorenog Dječjeg doma u Zagrebu. Tamo su odmah bile namještene tri sestre na čelu s prvom starješicom Anđelikom Prizmić. No, kako je ona zbog studija morala napustiti tu službu, novom starješicom je već 1. rujna 1936. imenovana s. Marija Josipa Vidaković.¹² Službu je preuzela 6. studenoga i ubrzo postala duša te ustanove (HR-DAZG-230).

Dvije godine nakon preuzimanja starješinske službe u Dječjem domu, u kolovoza 1938. pisala je Vrhovnoj upravi Kongregacije kako je služba sestara u toj ustanovi „vrlo uzvišena jer je njima povjerena briga o spašavanju bijedne i zalutale

⁸ Usp. AKSAČ, DMJV: *Svjedodžba*, Korčula, 19. VI. 1927.; Osobnik.

⁹ Usp.: AKSAČ, DMJV: *Godišnje svedočanstvo*, Dubrovnik, 18. V. 1933.; *Diploma o učiteljskom diplomskom ispitu*, Dubrovnik, 22. VII. 1933.

¹⁰ Usp. AKSAČ, SVU, br. 27/1933., S. M. Josipa Vidaković Sreskom načelstvu u Korčuli, Korčula, 11. X. 1933.

¹¹ Usp. AKSAČ, DMJV: *Diploma o praktičnom učiteljskom ispitu*, Dubrovnik, 25. III. 1936.; Osobnik.

¹² Usp. AKSAČ, DMJV, Osobnik.

djece“, te dodala: „To je vrlo lijepa i uzvišena zadaća koja iziskuje mnogo mara, spremne a nadasve molitve.“¹³

U nastavku dopisa kaže da su ranije tri sestre brinule za više od 140 djece, ali ih je većina otišla kućama, udomiteljima ili u druge ustanove, pa sada u domu borave 23 djevojčice. Osim toga, u dom na čuvanje i poduku dolazi još tridesetak djece, pa je tako ukupno na njihovoj brizi bilo 50 do 60 djece. Uzevši to u obzir, s. Marija Josipa piše: „Dakle dnevno toliko dječjih očiju je uprto u nas sestre. Da možemo tu našu uzvišenu ali vrlo tešku zadaću što bolje izvršiti služimo se sredstvima koje nam pružaju naša pravila a to su molitva i druga dobra djela. Kroz ove dvije i pol godine možemo i reći da je bilo nekog uspjeha. Djeca Dječjeg doma koja su takoreč bila potpuno zadahnuti komunističkim duhom, sad idu redovito na svetu misu i na mjesečnu ispovijed i pričest. Moli se dnevno s djecom krunica, u svibnju djeca polaze na svibanjsku pobožnost, u lipnju na čast Srca Isusova prisustvuju djeca dnevnoj svetoj misi. Sada je u domu uredjena malena Kapelica, koja će pomoći da će naš skromni rad donijeti više ploda. Gdje Isus vlada ne može vladati grijeh.“¹⁴

Uspomene na rad u Dječjem domu Udruge učiteljica Za našu djecu nisu s. Mariji Josipi izbljedjele ni nakon 50 godina, pa se u ožujku 1998. prisjetila: „Tamo sam se susrela sa djecom ostavljenom u šumi, na Savi i u našem domu, na katu. Djeca su donesena nama u policijskim kolima kao male skitnice ili čak kao obične prodavačice cvijeća i žniranaca. Prvi posao s njima bila je kupaonica, te pranje kose i čišćenje od parazita. Kada su se djeca privikla počeo je rad. – Ta djeca nisu svršavala nikakvu školu osim 4 najniže. Imali su u Domu uniformu sirotana. Iz njihovih očiju vapila je želja da su kao i druga djeca. Božjom pomoću i srcem Socijalnog i Učiteljica pošlo mi je za rukom nabaviti lijepa jednaka odijela. Došla je dozvola da ih poučavam u višim razredima. Svi oni koji su željeli učiti polagali su privatno ispite i svršavali su srednju školu. Imali su i prigode da se, kasnije, kao uzorni mladići i djevojke lijepo snađu u braku. (...) I dragi Gospodin je pomogao kao da sam bila puna znanja. Sve su polagale lijepo, a dječaci su išli na zanat. No bilo je i vrlo teških časova kad su plakali nad bešćutnošću majki – trebalo je puno pomoći Neba.“ (Vidaković 2001b, 42).

O poteškoćama rada u Dječjem domu u kojem je djelovala s. Marija Josipa, posebno s obzirom na djevojčice koje su u domu boravile, svjedoči i s. Beninja Mekjavić: „To su bile djevojčice prepuštene ulici. Sestre su ih prihvatile i koliko su mogle na njih odgojno djelovale da steknu barem kakvu kulturu prije nego započnu svoj budući život. Nije bilo lako s takvom djecom. Bježale su, željele su uličnu slobodu. Sestre su se brinule i za njihovu naobrazbu. Pomagale su im kod učenja kako bi se mogli uključiti u redoviti život s drugom djecom.“ (Sente 2002, 40).

O uspješnom radu s. Marije Josipe u njihovu Dječjem domu svjedoči uprava Udruge učiteljica u dopisu što ga je 26. kolovoza 1938. uputila Vrhovnoj upravi

¹³ AKSAČ, *Fascikl Zagreb – Dječje sabivalište*, S. Marija Josipa Vidaković Vrhovnome zboru Kongregacije, Zagreb, 16. VIII. 1938.

¹⁴ Isto.

Kongregacije. Govoreći o pohvalnom radu svih sestara u Dječjem domu, uprava Udruge spominje česte premještaje sestara te, imajući razumijevanja za to, ipak dodaje: „Molimo usrdno također, da nas ne bi možda zadesilo još i premještanje č. s. Marije Josipe, koja se sad već tako dobro snašla u kancelariji i u saobraćanju s vlastima i strankama. Samo nam je preopterećena. Trebala bi joj često zamjena u kancelariji, kad mora otići do ureda koje vlasti po zvaničnom poslu. Č. s. Nives [Bodlović] vrlo je dobra u saobraćaju s djecom, ali je preko pola dana zaokupljena svojom školom, pa tako opet veći teret pada na č. s. Mariju Josipu. Č. s. Serafina [Vladušić] lijepo kroji i šije, marljivo radi, ali u disciplini s djecom je upravo nemoćna – i tu opet pada teret č. s. Mariji Josipi.“¹⁵

Novoizabrana časna majka Česlava Andreis obavijestila je Udrugu 8. rujna 1938. da će ipak morati premjestiti s. Mariju Josipu,¹⁶ na što je uprava Udruge odgovorila: „Vaše cijenjeno pismo od 8. IX. upravo nas je porazilo. To i jest razlog što smo toliko zakasnili s odgovorom. Nadali smo se da nas neće zadesiti premještaj č. s. Marije Josipe nakon tako kratkog vremena što je kod nas. Ona već pozna sve prilike Udruge i Dječjega doma, a to je vrlo važno za onoga tko vodi našu kancelariju. Trebalo bi dugo vremena dok bi se druga osoba u tome snašla, to više što u Domu nema ni jedne sestre, koja je u taj rad upućena i koja bi održala kontinuitet s djecom i u kancelariji s vlastima i sa strankama.“¹⁷

Udruga učiteljica Za našu djecu zamolila je časnu majku da ne premješta s. Mariju Josipu, ali molbi ipak nije udovoljeno, pa je s. Marija Josipa 5. listopada 1938. predala starješinsku službu s. Markolini Gugić i napustila Dječji dom (HR-DAZG-230). Sljedeća postaja njezina rada bio je novootvoreni sestarski samostan bl. Hozane Kotorke na zagrebačkom Trnju.¹⁸ Ondje su sestre vodile obdanište u kojem su djeca boravila od 6 do 18 sati, pri čemu su brinule da školska djeca nauče nastavno gradivo i napišu domaće zadaće (Sente 2002).

Skrb za siročad i napuštene starce u Vignju

U Korčuli je 3. svibnja 1931. utemeljen i sestrama dominikankama povjeren Šilovićev dom za siročad iseljenika i mornara. Razvoj te humanitarne odgojno-obrazovne ustanove ugrozio je Drugi svjetski rat, kada je dom zbog talijanske okupacije preseljen u napušteni dominikanski samostan u Vignju na Pelješcu. Nažalost, sačuvana povijesna vrela ne preciziraju kada se to dogodilo. S. Ignacija Bojanić u svojim sjećanjima na godine provedene u Vignju kaže da je Šilovićev dom preseljen u lipnju 1941. nakon dolaska talijanskih okupacijskih vlasti (Bojanić 1997). Suprotno tome, s. Marija Josipa Vidaković kao starješica viganjske filijale u svom izvještaju iz 1947.

¹⁵ AKSAČ, SVU, br. 31/1938., Udruga za našu djecu Vrhovnoj upravi Kongregacije, Zagreb, 26. VIII. 1938.

¹⁶ Usp. AKSAČ, SVU, br. 31/1938., S. Česlava Andreis Udruzi za našu djecu, Korčula, 8. IX. 1938.

¹⁷ AKSAČ, SVU, bez br./1938., Udruga za našu djecu s. Česlavi Andreis, Zagreb, 23. IX. 1938.

¹⁸ Usp. DMJV, Osobnik.

navodi da je Dom preseljen u listopadu 1941.,¹⁹ a u jednom pismu iz 1998. prisjeća se da je sa sestrama i s djecom pred talijanskim okupatorima pobjegla u Viganj, ali su ih Talijani vratili u Korčulu. No, one su opet s djecom pobjegle u Viganj, koji nije bio pod okupacijom (Vidaković 2001b).

Ukoliko je točna tvrdnja s. Marije Josipe da je sa sestrama i djecom u listopadu 1941. pobjegla u Viganj, onda je nejasno zašto u njezinu osobniku u Arhivu Kongregacije stoji da je do 30. studenoga 1941. bila u Zagrebu te da je tada prešla direktno u Viganj, a ne u Korčulu.²⁰ Sumnju u njezino pisanje unosi i dopis što ga je Vrhovna uprava Kongregacije 4. kolovoza 1941. uputila Ministarstvu bogoštovlja i nastave, a u kojem se izričito navodi da „sestre Dominikanke već vode Dom siročadi iseljenika i mornara“ u Vignju.²¹ Iz toga se jasno vidi da su sestre u Viganj došle prije kolovoza 1941. Premda protivna svjedočanstva dviju sestara i nedostatak preciznih izvora onemogućavaju da se točno utvrdi kada su sestre Šilovićev dom iz Korčule preselile u Viganj, okvirno se može kazati kako se to dogodilo prije kolovoza 1941.

Što se tiče početka djelovanja u Vignju, s. Marija Josipa piše da su sestre „imale izdržati mnogo borbe dok su mogle mirno započeti radom“²², te dodaje: „Teška su vremena bila, mi osamljene, mlade i neiskusne. Narod je od nas tražio pomoć materijalnu i moralnu i mi smo davale, radi čega smo zato i često došle u opasnost života“.²³ U nastavku kaže da sestre nisu smjele odmah u kućnoj kapeli držati presveti oltarski sakrament, nego su to kao nagradu dobile tek nakon što je starješica Reginalda Munitić oduševila župnika uređenjem župne crkve za blagdan Gospe od Ružarija.²⁴

Spomenutu starješicu Reginaldu Munitić na toj je službi 7. svibnja 1943. naslijedila s. Marija Josipa, a ekonomom je istoga dana imenovana s. Ladislava Kar-ninčić.²⁵ No, ona se samo nekoliko dana nakon imenovanja ekonomom smrtno razboljela. Sestre su to javile časnoj majci Česlavi Andreis, koja je ishodila posebnu dozvolu talijanskih okupacijskih vlasti te s još jednom sestrom iz Korčule dopratila u Viganj Ladislavinu rođenu sestru Manes i njihovu tetku Mariju Anđelu Cvitanić, obje dominikanke. Nažalost, teška upala bubrega brzo je skršila zdravlje mlade s. Ladislave, čemu su značajno pridonijele onodobne teške ratne prilike. Naime, sestre su molile talijanske vojnike iz Orebića da dopuste liječniku doći i pregledati bolesnicu,

¹⁹ Usp. AKSAČ, Fascikl *Šilovićev dom*, S. Marija Josipa Vidaković Vrhovnome zboru Kongregacije, Viganj, 19. VIII. 1947. Navedeni starješinski izvještaj s. M. J. Vidaković gotovo je u cijelosti objavljen u glasilu *Ave Maria*, XVI (1997) 1, str. 43–44.

²⁰ Usp. DMJV, Osobnik.

²¹ Usp. AKSAČ, SVU, br. 10/1941., Vrhovna uprava Kongregacije Ministarstvu bogoštovlja i nastave, Korčula, 4. VIII. 1941.

²² AKSAČ, Fascikl *Šilovićev dom*, S. Marija Josipa Vidaković Vrhovnome zboru Kongregacije, Viganj, 19. VIII. 1947.

²³ *Isto*.

²⁴ Usp. *Isto*.

²⁵ Usp. AKSAČ, *Kronika Kongregacije Svetih anđela čuvara: 1943. – 1965.*, dne 7. V. 1943.

ali se s time otezalo. Na njihove usrdne molbe okupatori su tek trećega dana dopratili liječnika, ali tada je već bilo prekasno. S. Ladislava je preminula 18. svibnja 1943. okružena svojom redovničkom obitelji. Dozvolom talijanskih vojnih vlasti, tijelo joj je prevezeno u Korčulu i ondje pokopano u sestarskoj grobnici (Bojanić 1997).

Vjerojatno odmah nakon što je početkom svibnja 1943. predala upravu zajednicom s. Mariji Josipi, bivša starješica Reginalda Munitić premještena je u Korčulu, a u Viganj je umjesto nje došla s. Mala Tereza Vidaković. Ona je ostala u ondje do premještaja u novoutemeljenu zajednicu u rodnoj Subotici 11. svibnja 1947. (Bojanić 1997; Vidaković 1996b).

Za boravka u Vignju dominikanke su se suočile s brojnim poteškoćama. Kako bi prehranile sebe i djecu, morale su se baviti raznim poslovima. Plele su džemperre i šivale, a neimaština ih je prisilila i da nauče praviti cipele od žukovih vlakana. Prvo je biljku trebalo dvadeset dana namakati u moru, potom sušiti i tek onda se moglo izrađivati od nje cipele. Također su same morale raditi težačke poslove, sjeći i dovlačiti iz šume drva za ogrjev i loviti ribu s dječacima iz Doma. U tu svrhu im je služila barka na dvanaest vesala dok im je Talijani nisu oduzeli, pa su dječaci iz Doma napravili splav od dasaka i na njoj nastavili ribariti. Osim svježe ribe, djeca su u početku imala dovoljno mlijeka i povrća, koje su obitelji iz Vignja, Kučišća i Nakovnja davale sestrama u zamjenu za odjeću koju su one izrađivale. Nešto pomoći povremeno je dolazilo od Ministarstva socijalne skrbi iz Zagreba, a o svemu tome morala se voditi točna evidencija koju su sestre redovito morale pješice nositi općinskim vlastima u Orebić (Bojanić 1997).

Nakon što je u rujnu 1943. kapitulirala fašistička Italija, na Pelješac je došla nacistička vojska koja je palila neka mjesta izazivajući strah i trepet. Gotovo svi preostali stanovnici Vignja, Nakovnja i Kučišća napustili su svoje domove te preko Korčule i Visa izbjegli u El Shatt u Egiptu. I dominikanke su se odlučile na bijeg pa su odvele djecu u Korčulu, no tamo ih njihove sestre nisu mogle primiti jer su se i same spremale za evakuaciju. Stoga su se vratile s djecom u Viganj, pred koji je ubrzo došla četa njemačkih vojnika. Kako bi zaštitila djecu, s. Marija Josipa krenula im je u susret sa s. Ignacijom Bojanić, a naciste je zanimalo ima li u mjestu partizana. Sestre su ih uvjerile da u Vignju nema nikoga osim nekoliko staraca i djece za koju one skrbe, pa su vojnici zaobišli mjesto. No, nakon nekog vremena ipak su došli do Šilovićeve doma i zanimali se skrivaju li sestre partizane ili članove njihovih obitelji. One su tvrdile da nikoga ne skrivaju i nacisti su im povjerovali. Prava je sreća da nisu obavili premetačinu, jer su sestre ipak skrivale majku, suprugu i sestru komandanta peljeških partizana, Ivana Mordina (Bojanić 1997).

U ratnim godinama došlo je do nestašice hrane, pa je opstanak Šilovićeve doma bio upitan. Starješica Marija Josipa Vidaković kaže da se bacila pred Gospin kip i molila Majku Božju za pomoć, jer ako im netko ne pošalje hranu djeca će gladovati, a onda će se dom morati zatvoriti i sestre će napustiti Viganj.²⁶ Ubrzo je došla vijest da su im hrvatske vlasti, zauzimanjem s. Anđele Milinković, iz Zagreba poslale

²⁶ Usp. AKSAČ, Fascikl *Šilovićev dom*, S. Marija Josipa Vidaković Vrhovnome zboru Kongregacije, Viganj, 19. VIII. 1947.

hranu. No, kako je hrana dopremljena u Dubrovnik, trebalo je otići tamo po nju. Na molbu s. Marije Josipe, taj teški i opasni zadatak obavila je s. Ignacija Bojanić (Bojanić 1997).

Nove nevolje nastupile su prve nedjelje Došašća 1944. godine kada su Nijemci naredili sestrama da zbog predstojećeg napada na Korčulu moraju napustiti Viganj i skloniti se u Nakovanj. Sedam dominikanki s bolesnim i skoro slijepim župnikom Maksimilijanom Krsteljom povelu je pedesetak djevojčica i dječaka te nekoliko starica i staraca u Nakovanj, gdje su se sklonili u neku napuštenu kuću. Budući da su sa sobom mogli ponijeti samo malo hrane, sestre su se uglavnom hranile repom preostalom na zapuštenim njivama, a vodu su uzimali iz obližnjeg bunara. Mlijeko su imali, jer su povele kravu s teletom, koje im je ostavila obitelj Dužević prije bijega u El Shatt. Mjesec dana kasnije, pred Božić im je dopušteno vratiti se u Viganj, gdje je u Domu u međuvremenu boravila njemačka vojska, ali ništa nije oštetila ni odnijela sa sobom, pa čak ni hranu koja je ostala u kući (Bojanić 1997).

Kako se Drugi svjetski rat približavao kraju, tako je i Šilovićev dom išao ususret svome kraju, premda sestre toga nisu bile svjesne. No, vrlo brzo postalo je jasno da im nove komunističke vlasti neće dopustiti daljnji rad s djecom. Oduzeli su sestrama 16. veljače 1946. djecu iz Šilovićeve doma i premjestili ih na Lokrum uz objašnjenje da sestre ne znaju raditi s djecom.²⁷ Prije toga su ipak s. Mariji Josipi ponudili da bira mjesto zaposlenja, ali pod uvjetom da odloži redovničko odijelo, što je ona odbila (Vidaković 2001b).

Sa starješicom Vidaković u Vignju su nakon ukidanja Šilovićeve doma ostale još tri sestre. One su pod svoj krov primile nekoliko starica i staraca, koji su bili toliko zapušteni da ih je prilikom dolaska kod sestara, kako svjedoči s. Marija Josipa, trebalo ribati četkom kako bi ih se očistilo (Vidaković 2001b). Komentirajući njihov dolazak sestrama, starješica Vidaković piše: „Dječju veselost, buku i viku zamijenili su starci i starice. Dnevno moljenje krunice prešlo je na drhtavo moljenje ljudi koji su pripadali više grobu nego životu. Naš rad i nastojanje išlo je zatim da tim starcima osladimo zadnje časove života, probudimo želju za lijepim nebom i da ih na smrtnom času molitvama otpratimo do vječnosti.“²⁸

No, 6. lipnja 1947., kako piše s. Marija Josipa, „s blagoslovima i tugom u srcu i jecajima“ starci su morali napustiti sestre,²⁹ a u njihovu su kuću komunisti 23. lipnja uselili bolesnu djecu iz Makedonije zajedno s njihovim odgojiteljima. Pritom sestrama nije dopušten rad s djecom, nego su mogle samo čistiti kuću, kuhati,

²⁷ Usp.: AKSAČ, Fascikl *Šilovićev dom*, S. Marija Josipa Vidaković Vrhovnome zboru, Viganj, 19. VIII. 1947.; Vidaković 2001b. Prema s. Ignaciji Bojanić, Šilovićev dom zatvoren je 16. lipnja 1946. (Bojanić 1997).

²⁸ AKSAČ, Fascikl *Šilovićev dom*, S. Marija Josipa Vidaković Vrhovnome zboru Kongregacije, Viganj, 19. VIII. 1947.

²⁹ Prema pisanju s. M. Josipe Vidaković, starice i starci preseljeni su u Korčulu i Trogir (Vidaković 1980).

prati i voditi administraciju.³⁰ Vjerojatno su za taj rad primale neku plaću, jer časna majka Česlava Andreis kaže da su bile u službi makedonskoga Ministarstva zdravlja (AKSAČ, Andreis 1947). No, okolnosti u kojima su živjele ipak nisu bile lagane, što opisuje s. Marija Josipa: „Na 23. VI. 1947. započeo je naš život sličan prvim kršćanima. – Došla su djeca iz Makedonije. – Svete slike su uklonjene, a za križ se borimo. (...) Težak je naš položaj, ali mi ga rado nosimo jer želimo da produžimo život u Vignju, da crkvu koju smo iz zapuštenosti obnovili ne vratimo u prvotno stanje, da našu dragu Gospu od Ruzarija ne ostavimo samu hladnim srcima i zidovima, da ne zamre opet lik Svetog Dominika, kojeg smo svečanim štovanjem vratile narodu.“³¹

S. Marija Josipa osvrnula se i na redovničko opsluživanje u svojoj zajednici. Iz njezinih se riječi vidi da se sestre trude oko toga, ali im prilike u kojima žive ne idu na ruku: „Kroz ovo vrijeme naš duh[ovni]. život odvijao se u redu. Sestre su osim u iznimnim slučajevima bile sve na zajedničkoj molitvi propisanoj po konstitucijama. Sve osim redovitog pohoda polaze često u crkvu. Dok nas je bilo više imale smo svaki mjesec trosatno klanjanje pred izloženim Sakramentom. Do dolaska djece iz Mak[edonije]. sa sestrama jačim u oči svakog prvog petka vršile smo od 11-12^h u noći klanjanje. Danas smo to radi velikog umora napustile. Razmatranje činimo uvijek zajednički i u crkvi, a duh[ovno]. štivo prema vremenu i radu. Za vrijeme adventa i korizme preko stola smo čitale, a u druge dane ne. To je jedino vrijeme kad smo osim molitve sve na okupu. Pravila nastojimo vršiti. Pravi redovnički život teško možemo urediti. Izmorenost, brige, svjetovnjaci, rastrešuju nas, pa moram reći da duh sabranosti nije na najboljoj visini. Šutnju slabo vršimo.“³²

Okolnosti u kojima su sestre živjele nisu im dopustile da ostanu u Vignju, nego su ih prisilile na zatvaranje filijale i na povlačenje iz toga mjesta. Arhivska vrela ne otkrivaju precizno kada se to dogodilo. S. Marija Josipa, posljednja starješica viganjske filijale, tvrdi da su ostale ondje do 1947. (Vidaković 1980), no zabunu unosi njezin osobnik u Arhivu Kongregacije u Korčuli, jer u njemu stoji da je ona 30. srpnja 1947. premještena u Suboticu, što nikako ne može biti točno.³³ Naime, ukoliko je ostala u Vignju do zatvaranja filijale, onda nikako nije mogla biti premještena u Suboticu prije Vrhovnoga zбора Kongregacije koji se krajem kolovoza 1947. održao u Korčuli, jer časna majka Česlava Andreis u svom izvještaju o stanju Kongregacije, koji je potpisala 27. kolovoza, jasno kaže da su sestre još u Vignju (AKSAČ, Andreis 1947). Očito su tek nakon toga datuma napustile Viganj, ali svakako prije kraja 1947., kako svjedoči s. Marija Josipa. Što se pak tiče njezina osobnika, treba napomenuti da je on sastavljen negdje u drugoj polovici sedamdesetih ili početkom osamdesetih godina prošloga stoljeća, dakle tridesetak godina nakon zatvaranja vi-

³⁰ Usp.: AKSAČ, Fascikl *Šilovićev dom*, S. Marija Josipa Vidaković Vrhovnome zboru Kongregacije, Viganj, 19. VIII. 1947.

³¹ AKSAČ, Fascikl *Šilovićev dom*, S. Marija Josipa Vidaković Vrhovnome zboru Kongregacije, Viganj, 19. VIII. 1947.

³² *Isto.*

³³ Usp. AKSAČ, DMJV, Osobnik.

ganjske filijale, pa ne čudi što se potkrala koja pogreška. Stoga mi se čini da je, u nedostatku arhivskih vrela koja bi otkrila točan datum, najbolje ograničiti se na formulaciju da su dominikanke zatvorile viganjsku filijalu 1947. godine, poslije Vrhovnoga zbora Kongregacije s kraja kolovoza.

U rodnome gradu

Kao prva bačka dominikanka, s. Mala Tereza Vidaković neprestano se nadala da će njezina redovnička zajednica otvoriti samostan u rodnom joj zavičaju. Kod ordinarija ondašnje Bačke apostolske administrature Ljudevita Budanovića i kod tamošnjeg klera mnogo je posredovala za to. O tome njezina sestra Marija Josipa svjedoči: „Kao zrela redovnica puninom duše želi prenijeti duhovno blago dominikanskog duha u svoj zavičaj. Zna ona da u dijaspori i njeni Bunjevci čekaju svoj čas. Tu svoju želju dijeli sa svojom rođenom sestrom, također dominikankom, s. Marijom Josipom. Obje pak podržavaju vezu s vlč. Antunom Kopunovićem, školskim drugom s. Male Tereze, koji je spreman pokloniti svoje vlasništvo uz crkvu sv. Jurja u ulici Paje Kujundžića br. 6, kako bi sestre mogle proširiti svoje djelovanje i u Subotici.“ (Vidaković 1996b, 59).

Dana 11. svibnja 1947. dominikanke su konačno utemeljile svoju filijalu u Subotici, gdje im je spomenuti svećenik Ante Kopunović dao na korištenje neke prostorije u svojoj kući. Među prvim dominikankama koje su došle u Suboticu bila je i s. Mala Tereza kao zamjenica prve starješice Ignacije Bojanić. Sestre su živjele u krajnjem siromaštvu, uzdržavajući se od nagrade za pletenje džempera, pranje i glačanje crkvenoga ruha, čuvanje djece i poučavanje u raznim školskim predmetima, stranim jezicima i sviranju glasovira. Nekoliko mjeseci nakon utemeljenja subotičke zajednice, u rodni grad stigla je i s. Marija Josipa (Vidaković 1996b), ali je ondje ostala manje od godinu dana jer ju je Vrhovno vijeće Kongregacije 25. lipnja 1948. imenovalo starješicom filijale u selu Kostel u Hrvatskom zagorju.³⁴ Ondje je živjela sama u okolnostima koje nisu bile nimalo ugodne ni udobne. O tome je kasnije kratko zapisala: „Sama sam živjela u Kostelu nepunu godinu dana i znam što znači život bez svakog konfora, bez svake udobnosti, bez svake ljepote osim one prirodne koja te diže do Boga, koji ti jedini daje snage da žrtvu prinašaš veselo sa sviješću da je žrtva zalog vječnoga svjetla euharistijskom Bogu, životni dah jedne župe.“ (Vidaković 1977, 25).

Ni boravak u Kostelu nije dugo potrajao, tek nešto duže od godinu dana, jer je Vrhovno vijeće s. Mariju Josipu 12. ožujka 1949. imenovalo starješicom u Subotici. U rodni grad je stigla 18. kolovoza, a nakon isteka prvoga mandata, 20. ožujka 1952. ponovno je imenovana starješicom subotičke zajednice, te je službu vršila do isteka mandata 1955.³⁵

U starješinskom izvještaju što ga je 20. srpnja 1953. uputila Vrhovnome zboru Kongregacije, s. Marija Josipa zorno opisuje uvjete u kojima sestre u Subotici žive i

³⁴ Usp. AKSAČ, ZSVV, dne 25. VI. 1948.

³⁵ Usp. AKSAČ: DMJV, Osobnik; ZSVV, dne 9-12. III. 1949. i 20. III. 1952.

rade. Vjernici su njihovo imanje zbog siromaštva i skromnosti prozvali Bošonti, uspoređujući ga s misionarskom postajom na kojoj je djelovao isusovac Ante Gabrić. Premda već to dovoljno svjedoči o skromnim i nezavidnim uvjetima za život i rad, s. Marija Josipa daje detaljniji opis: „U malenom skromnom stanu od dvije polusvijetle sobice i takove kuhinje odvija se sav dnevni rad redovnički, kulturni i fizički. U malom Bošontiju sve zuji kao u košnici. Melodije klavira popunjuje zvuk šivaće mašine. Škripanje violinskih žica nadvisuje ključanje jednostavnog jela. Njemački, engleski, mađjarski jezik bori se sa zaglušnom vikom matematičkih formula. Naši siromašni živci da popucaju u tom kaosu! A bubnjići da oglušće od dreke naših najbližih domara. Sotona i Andjeo bore se neprekidno za svaki kutić Bošontija. Službenu molitvu obavljamo ljeti u crkvi. No, ni tamo nema pravog mira. Naši starci rano svojim staračkim glasom ometaju tišinu hrama, a neumornim pjevačima nikad dosta vježbe. Samo u zimskim danima molimo kod kuće. I to često uz najteže žrtve. Naš se redovnički život odvija tako kako nam prilike dozvoljavaju. Proživljavajući često pakao u kući, jačom snagom težimo za ljepotom poznatom samo onima koji žive pod sjenom Gospodnjeg svjetla.“³⁶

Osim siromaštva i krajnje skućenog prostora, s. Marija Josipa spominje i druge probleme, ali i blagodati sestarske djelatnosti u Subotici: „Mi se nalazimo u tvorničkoj četvrti, okružene siromašnim vjernicima obiju nacija. Kao hrvatske sestre trebale smo mnogo pregarati dok su se polako okupili oko nas vjernici i mađjarske nacije. Sada vjernici ljubitelji crkvenog pjevanja bez razlike na jezik okupljaju se oko orgulja na kojima svira S. M. Tereza. Polako pod utjecajem dobrote Božje nestaje vjekovne nategnutosti barem u crkvi. Šteta je što ni jedna neznamo tako dobro mađjarski da možemo i mađjarske prvopričesnike rukovoditi. Želja naših crkvenih poglavara je vrlo velika. U ovoj siromašnoj radničkoj četvrti mi bi imale vjernicima biti pravo utočište, a njima (svećenicima, op. a.) pomoćnice u pastoralnom radu. Mi, malene brojem u skromnom Bošontijumu i u još skromnijim prilikama zadovoljujemo se tim da resimo oltare, radimo na podizanju crkvenog kulta pjevanjem i sviranjem, pripremom mališa za prvu svetu pričest, zatim na zamolbu nadjemo se koji put i uz bolesnički krevet i mrtvački odar.“³⁷

Premda su prihodi subotičke zajednice jako mali, s. Marija Josipa kaže da se Providnost Božja brine za sestre i šalje im onoliko koliko im treba. Dapače, povremeno pošalju nešto i za uzdržavanje novicijata u Korčuli. Naglašavajući da im je Bog jedina potpora i najveći dobročinitelj, s. Marija Josipa kaže: „Po uzoru nekih ne vodimo ni mi blagajničkih knjiga. Sv. Božja Providnost daje i piše. Zavjet siromaštva nas ogradjuje od suvišnih želja. Živimo kako možemo. Ne oskudijevamo, ali i nemamo ničega suvišna, niti skupocjena.“³⁸

³⁶ AKSAC, Fascikl *Subotica*, S. Marija Josipa Vidaković, *Izvjestaj filijale u Subotici, posvećene Sv. O. Dominiku*, Subotica, 20. VII. 1953.

³⁷ Isto.

³⁸ Isto.

Unatoč brojnim problemima, siromaštvu i uistinu lošim životnim uvjetima, sestre nisu ni pomišljane na zatvaranje subotičke filijale, nego su nastavile kročiti naprijed „utirući put po trnovitim stazama u Župi Sv. Jurja“. Razloge i motive za to otkriva s. Marija Josipa: „Jedino velika ljubav prema našem bijelom habitu čini nas jakima i ustrajnim. Ljubav prema Kongregaciji i dušama ne dozvoljava nam da kukavički pobjegnemo sa ovako teške filijale. Naš bijeli habit mora među našim djevojkama naći simpatizera i oduševljenja.“³⁹

Očekivanja s. Marije Josipe da će se među bačkim djevojkama naći onih koje će se oduševiti dominikanskim idealima ubrzo su se obistinila. Već u studenome 1947., dakle nekoliko mjeseci nakon dolaska sestara u Suboticu, Marija Bojanović (s. Benvenuta) otišla je u Korčulu kako bi postala dominikanka. Nakon nje, u doba dok je u Subotici djelovala s. Marija Josipa, 1953. u samostan dolazi Marija Temunović (s. Leopoldina), potom 1954. Anica Gabrić (s. Nada), Vita Malagurski (s. Borislava) i Marija Aladžić (s. Sofija), a 1956. Skolastika Cindrić (s. Imelda) i Jelena Loch (s. Dominika). Njima se do 1984., ne računajući one koje su napustile Kongregaciju, pridružilo još osam bačkih djevojaka (Vidaković 1987). Neke od njih izričito spominju utjecaj sestara Male Tereze i Marije Josipe na njihov dolazak u samostan. Tako s. Nada Gabrić pripovijeda: „One su me oduševile za samostan i u meni je počela sve više rasti želja da im se pridružim.“ (Sente 2007, 48).

Slično i s. Amata Prčić svjedoči kako se dominikankama oduševila gledajući primjer sestara Vidaković (Sente 2010), a s. Dominika Loch priča kako je, osjetivši duhovni poziv, odlučila pridružiti se sestrama Kćeri milosrđa, ali je odlazak u samostan odgađala zbog teške situacije u obitelji te otkriva što se potom dogodilo: „Nakon nekog vremena su stigle u Suboticu sestre dominikanke i one su me osvojile. Posebno me oduševljavala s. Mala Tereza Vidaković, kao i njezina sestra Marija Josipa. Mi smo se djevojke često i rado okupljale kod njih. Molile smo s njima, a često i dočekivale Novu Godinu, a onda bismo išli na klanjanje.“ (Sente 2008, 63-64).

U doba starješinstva s. Marije Josipe riješen je stambeni problem subotičke zajednice. Naime, kuća obitelji Kopunović u kojoj su sestre živjele i dvorile roditelje vlč. Ante Kopunovića, njihovom je smrću 1950. prešla u vlasništvo Marije Budanović, tetke spomenutog svećenika. K njoj se ubrzo doselila njezina rastavljena kćerka s djecom, što je sestrama donijelo „mnoge teške, ponižavajuće i gorke kušnje.“⁴⁰ Nakon tri godine, pred blagdan Gospe Lurdske 1953. vlasnica je odlučila prodati kuću, o čemu su sestre obavijestile župnika Pavla Bešlića i kapelana Marka Kopunovića. Oni su razgovarali s biskupom i zajedno su donijeli odluku da se sestrama pomogne, i to tako da župa sv. Jurja otkupi kuću u kojoj sestre žive i stavi im je u potpunosti na raspolaganje. Kongregacija pri tom neće imati nikakvih obveza prema župi, a ako sestre jednom budu u mogućnosti otkupiti kuću, onda će im biti puno lakše otkupiti je od župe. No, dan prije sklapanja ugovora netko je vlasnici ponudio 100.000 ondašnjih dinara više nego li su nudile sestre, pa je vlasnica odlučila prihvatiti bolju

³⁹ Isto.

⁴⁰ AKSAC, Fascikl *Subotica, Otvorenje samostana sv. Dominika u Subotici*. Rukopis, str. 2.

ponudu. Ipak, sestre, župnik i kapelan uvjerali su je da proda kuću dominikankama, pri čemu je prvotna cijena povišena za 70.000 dinara. Kupoprodajni ugovor sklopljen je na blagdan Gospe Lurdске 1953., ali ga vlasti ni nakon nekoliko mjeseci nisu htjele odobriti. Biskup Ljudevit Budanović uložio je žalbu, ali ju je povukao „na savjet nekih uvažanih lica“, te je ujedno obustavio isplaćivanje vlasnice dok se stvar ne riješi. Zbog toga se na sestre, kako same svjedoče, sručila „čitava tuča psovki i protesta“. U listopadu je sklopljen novi kupoprodajni ugovor, kojega su 13. veljače 1954. vlasti konačno odobrile, pa je biskup isplatio dotadašnju vlasnicu i tako su dominikanke konačno dobile vlastiti krov nad glavom.⁴¹

Nakon što se bivša vlasnica iselila, sestre su zamolile biskupa Budanovića da im dopusti u kući urediti kapelu, te da nakon toga smiju u njoj jednom tjedno imati svetu misu i čuvati presveti oltarski sakrament. Biskup je sve dozvolio i darovao im oltar koji se do tada nalazio u kapeli Subotičke matice u centru grada. Sestarska kapelica bila je posvećena Bezgrešnoj Djevici Mariji, na čiji je blagdan 1954. blagoslovljena i toga je dana u njoj održana prva sveta misa.⁴² Razlog zbog kojega je kapelica posvećena Gospi s. Marija Josipa sažela je u sljedeću rečenicu: „Nebeskoj Majci, Kraljici dominikanskog reda dugujemo mnogo, sve!“ (Vidaković 1987, 180).

Prva starješica filijale u Tavankutu

Vrhovno vijeće Kongregacije odlučilo je 20. ožujka 1958. premjestiti s. Mariju Josipu na službu potpriors šibenskoga samostana. No, odluka je povučena jer je s. Marija Josipa 25. svibnja imenovana prvom starješicom novootvorene filijale u Tavankutu.⁴³ Kako je do toga došlo moguće je rekonstruirati na temelju sačuvanih izvora i zapisanih sjećanja same s. Marije Josipe.

Nakon što je 1957. preminuo sakristan tavankutske župne crkve, župnik Ivan Lebović teška je srca gledao kako župna crkva propada, jer ju nema tko rediti i održavati. Pokušavajući riješiti problem uzaludno se obraćao na razne strane, dok se konačno nije obratio dominikankama Maloj Terezi i Mariji Josipi Vidaković. Župnik i vjernici obje su ih poznavali jer su često iz Subotice dolazile obrađivati obiteljski vinograd nadomak tavankutske župne crkve. S. Mala Tereza prenijela je časnoj majci Anđeli Milinković župnikovu želju da se u Tavankut pošalju tri sestre za vođenje crkvenoga pjevanja, katehiziranje i ređenje crkve. Časna majka je upoznala s time Vrhovno vijeće Kongregacije, koje je prihvatilo ponudu i donijelo odluku o otvaranju filijale u Tavankutu.⁴⁴ No, čini se da se časna majka ni Vrhovno vijeće ne bi tako lako na to odlučili da nije s. Marija Josipa detaljno izvijestila časnu majku o svemu i po-

⁴¹ Usp. AKSAČ, Fascikl *Subotica*: S. Marija Josipa Vidaković, *Izveštaj filijale u Subotici, posvećene Sv. O. Dominiku*, Subotica, 20. VII. 1953.; *Otvorenje samostana sv. Dominika u Subotici*, str. 2–3.

⁴² AKSAČ, Fascikl *Subotica*, *Otvorenje samostana sv. Dominika u Subotici*, str. 3.

⁴³ Usp. AKSAČ, ZSVV, dne 20. III. 1958. i 25. V. 1958.

⁴⁴ Usp. AKSAČ, SVU, br. 282/1958., Zapisnik sjednice Vrhovnoga vijeća, Korčula, 2. V. 1958.

nudila se da osobno pođe u Tavankut.⁴⁵ Nakon što je 30. srpnja 1958. svoj pristanak dao biskup Matiša Zvekanović, s. Marija Josipa napustila je 1. kolovoza Suboticu i preselila se u novootvorenu filijalu Gospe Lurdske u Tavankutu.⁴⁶

Počeci nikada nisu lagani, pa tako nije bilo lako ni prvih mjeseci u Tavankutu. Svjedoči to sama s. Marija Josipa koja pripovijeda: „Privremeno smo imale smještaj u jednoj sobi župnog dvora. Izdržavala nas je Cila Vidaković, rođena sestra dviju dominikanki. U njenoj vinogradskoj kućici smo kuhale, prale, peglale, često i spavale. Bilo je lijepo i smiješno gledati vinograd načičkan crkvenim oltarnjacima, rubljem i ostalim. Sve smo izvukle iz zapuštenosti, izložile suncu i vodi. U početku mnogo su nam pomagale dobre vjernice župe i crkva je brzo zasjala od čistoće i urednosti. Zasjala je u svoj svojoj ljepoti i veličini. Preuređenje jedne gospodarske zgrade u župnom dvorištu za stan sestara sporo je napredovalo i mi smo od vinograda do crkve napravile duboku stazu po zelenoj travi, prolazeći istim putem po kiši, suncu i vjetru. U jesen je konačno bio uređen skroman stan. Dvije sobe, kuhinja i nuz prostorije. Podovi su bili obloženi lezonitskim ploham. Stan je bio malen i tijesan, ali mi smo bile radosne da možemo raditi među svojima.“ (Vidaković 1987, 181).

Sestarska kuća u Tavankutu prethodno je bila štala, pa ne čudi da je njezino preuređenje sporo išlo. No, zauzetošću župnika i dobroteljnim prinosima vjernika, pristojno je uređena, te je ubrzo u nju uvedena električna energija. Osim dviju soba i kuhinje, imala je malu spremu za hranu, mali hodnik, ostavu za drva i dvije manje gospodarske prostorije, te oveću bašču. Kako nije bilo mjesta za posebnu blagovaoanicu, sestre su zajedničke obroke uzimale u kuhinji. Župnik im je stavio na raspolaganje svoj knjižni fond, pa su imale dovoljno duhovnoga štiva, a hranu su im često darivali vjernici. Tako nisu oskudijevale, nego su dapače slale ponešto za uzdržavanje novicijata u Korčuli. Gotovo sav prihod što su ga imale u prvoj godini potrošile su na nabavu kompletnog kućnog inventara, jer je trebalo kupiti sve od budilice i posuđa, preko namještaja i sobnih peći, do kućanskih aparata i alata za gospodarski rad.⁴⁷

Glede rada vezanoga uz crkvu i pastoralne djelatnosti, s. Marija Josipa u prvom starješinskom izvještaju o stanju tavankutske filijale piše: „Po pravilima ove biskupije sakristanka – zvonarka je prva čuvarica, služavka i pobornica Crkve. Kako je divna ta kraljevska služba, iako je rad skopčan sa najnižom službom. Preko ovog poniznog rada mi propovijedamo i pokazujemo dušama Boga. Uz ovaj niski posao povjeren nam je rad oko mališa. Katehizacija je sva u našim rukama. Mi imamo opet sreću da radimo uz teški napor s djecom. Mnogo ima poteškoća, jer do našeg dolaska u

⁴⁵ Usp. AKSAČ, Fascikl *Tavankut, Kronika S.S. Dominikanki od njezina osnutka, t. j. od 1958. g.* Rukopis od četiri stranice. Premda ovaj rukopis od četiri stranice nije potpisan, njegova je autorica najvjerojatnije s. Marija Josipa Vidaković.

⁴⁶ Usp. AKSAČ, Fascikl *Tavankut*. Msgr. Matiša Zvekanović Vrhovnoj upravi Kongregacije, Subotica, 30. VII. 1958.; S. Marija Josipa Vidaković, *Izvještaj o stanju misijske kuće u Tavankutu*, Tavankut, 22. VI. 1959.

⁴⁷ Usp. AKSAČ, Fascikl *Tavankut*, S. Marija Josipa Vidaković, *Izvještaj o stanju misijske kuće u Tavankutu*, Tavankut, 22. VI. 1959.

posljednje vrijeme radi preopterećenosti gosp. župnika nije bilo redovite katehizacije, pa je to sada nešto novog. Škola je poduzela sve i sva da omete i osujeti rad na 'zaglupljivanju, širenju mistifikacije itd, itd'. Mališi herojskom odvažnošću dolazili su na katekizam. Zbog djece dolazimo u uži dodir s roditeljima, bakicama i sekama. Imamo prigodu da sijemo riječ Božju, da radimo na proširenju Kraljevstva Božjega u dušama. Mnogo puta molitvom pomažemo župniku kod podjeljivanja zadnje pomasti. Njegovanjem crkvenog pjevanja, sviranja, službu Božju činimo ljepšom i dostojnijom."⁴⁸

Sestre su redovito katehizirale u Gornjem i Donjem Tavankutu, pri čemu je odlazak u Gornji Tavankut „po kiši, vjetru i snijegu i to najviše pješice“ uglavnom spadao na s. Mariju Josipu i na s. Leopoldinu Temunović. Tek „u kasnu zimu, kad se više nije moglo zadržavati u mrzloj kapelici sv. Ane“, prestale su katehizirati u Gornjem Tavankutu, ali su od proljeća ponovno započele (Vidaković 1987).

Marljivi i predani rad sestara, iza kojega se jasno mogla razabrati njihova iskrena ljubav prema Crkvi i vjernicima, pozitivno su djelovali ne samo na vjernike, nego i na župnika. Potaknut njihovim primjerom, i sam je s obnovljenim žarom i revnošću još požrtvovnije služio vjernicima. Oni su to zahvalno prihvaćali i očitovali svoju radost, ali je bilo i onih koji – kako svjedoči s. Marija Josipa – nisu mogli sakriti svoj bijes zbog procvata vjerskog života u Tavankutu. Ne obazirući se na njih, s. Marija Josipa piše: „Bog je Alfa i Omega svega našega rada. S krunicom u ruci bijemo Božji boj. S Božjom pomoću i žrtvovanjem do iznemoglosti naši dragi vjernici osjetili su u crkvi Boga i vraćaju Mu se ispovijedajući svoju vjeru u Njega sakrivenog u Presvetom Oltarskom Sakramentu. Na proštenju Srca Isusova bilo je oko 1.000 svetih pričesti u tom danu. Procesija je bila po pričanju mnogih nezapamćena. Župnik je mnogo radio na pastorizaciji, a mi u tišini molitvom svete krunice, metlom, spremanjem, kićenjem i pjevanjem. S. M. Tereza izvježbala je zbor prekrasno. Umnožila mnogo primjeraka pjesama u čast euharistijskog Isusa i Presvetog Srca, tako da je ta procesija bila pravi, pravcati trijumf vjere. Samo oko 800 djevojaka i 200-300 mladića sudjelovalo je, a ostalih je bilo bez broja. Presveto Srce Isusovo je i opet dokazalo da 'paklena vrata neće nadvladati kraljevstva Božjeg'."⁴⁹

U nastavku s. Marija Josipa izražava duboku svijest kako plodova sestarskoga rada ne bi bilo bez Božjega blagoslova, ali ni bez osobnog duhovnog života, kojega neprestano treba obnavljati i obogaćivati. „Bez Božjeg blagoslova“ – piše – „bio bi sav naš rad uzalud. Mi smo toga svjesne, a da se u velikom poslu apostolata ne bi udaljile od vlastitog posvećenja, žrtvujemo mjesečno prilično za dolazak redovitog ispovjednika iz Sombora, koji bdije svetačkom revnošću nad našim dušama."⁵⁰

⁴⁸ Isto.

⁴⁹ Isto.

⁵⁰ Isto.

Priora u Zagrebu

Kada je početkom svibnja 1960. u Zagrebu preminula bivša vrhovna poglavarica Kongregacije Anđela Milinković, s. Marija Josipa izrazila je sućut priori zagrebačkoga samostana Anđeli Rukavina. Među ostalim je napisala: „Časne Majke nema više. Sve je prošlo. Radila je kako je najbolje mislila da će biti dobro za Kongregaciju, pa sam uvjerena da će dragi Bog biti blag. U to sam čvrsto uvjerena, tim više što je umrla baš u početku Gospina najljepša mjeseca. (...) U ovom času prelazim preko svih malih trnja, hoću da mi svijetli samo idealna redovnica, kako sam ju upoznala u prvim danima redovničkog života. Ljudske slabosti su izbrisane u talionici duge mirno, odano, strpljivo snošene bolesti. Nek joj vječno živi spomen. Molitve sam svoje popratila sa suzama.“⁵¹

Kako je vijest o smrti časne majke Anđele Milinković prekasno stigla u Tavan- kut, s. Marija Josipa nije imala vremena otputovati u Zagreb na njezin pogreb. Žaleći zbog toga, kaže da bi inače bila došla, unatoč bolesnoj nozi, zbog koje se jedva mogla kretati.⁵² Tada sigurno nije ni slutila da će ubrzo otputovati u Zagreb, ali ne nakratko, zbog određene prigode, nego na duži period. Naime, nekoliko mjeseci nakon navedenoga pisma, s. Anđeli Rukavina istekao je drugi mandat na službi priore samostana bl. Hozane Kotorke, pa je Vrhovno vijeće 4. studenoga 1960. tu

*Priora M. Josipa Vidaković (u prvom redu sjedi druga s lijeva)
sa sestrama zagrebačkoga samostana i vlč. Dragutinom Kociperom*

⁵¹ AKSAČ, Dokumentacija o smrti i pogrebu časne majke Anđele Milinković, S. Marija Josipa Vidaković s. Anđeli Rukavina, Tavan- kut, 5. V. 1960.

⁵² Usp. Isto.

službu povjerilo s. Mariji Josipi. Nakon što je upravu tavankutskom filijalom predala novoimenovanoj stariješici, rođenoj sestri Maloj Terezi, otputovala je u Zagreb i 12. studenoga 1960. preuzela ondje službu priore. Nakon isteka prvoga mandata, 20. siječnja 1964. povjeren joj je i drugi, pa je zagrebačkim samostanom upravljala do početka 1967.⁵³

U doba priorata s. Marije Josipe u zagrebačkome je samostanu živjelo od dvadesetak do tridesetak uglavnom mlađih sestara i po nekoliko kandidatica. Stoga je s. Marija Josipa u srpnju 1965. upozorila Vrhovno vijeće Kongregacije da se u samostanu „osjeća manjak“ starije i iskusnije redovnice „koja bi u radu bila vodilja mladima, čuvarica reda i samost. dobra“. Unatoč tome, samostanski dnevni red i redovnička pravila točno su se obdržavali, a i duhovni život sestara bio je na visini. S druge pak strane, budući da je u samostanu bilo nekoliko bolesnih sestara, među kojima tri teže bolesnice, osjećao se nedostatak iskusne i spretnne bolničarke. Slanje jedne takve sestre u Zagreb – smatrala je s. Marija Josipa – imalo bi pozitivan odjek i na apostolat: „Bolničarka ima pristupa i do najtvrdjih bolesnika. Ono što ne može učiniti svećenik, može učiniti sestra bolničarka. Uvjerena sam da bi i u našoj župi mnogo manje bolesnika umiralo bez svetih sakramenata – kad bi smo sa sestrom bolničarkom mogle posjećivati stare, bolesne župljane.“⁵⁴

Inače, glede sestarskoga apostolata i uvjeta u kojima se on odvija s. Marija Josipa piše: „Kako je poznato naš samostan nalazi se u predjelu malih radničkih kućica, zelenih vrtova i neasfaltiranih puteva. (...) Medju ovim malim ljudima sestre godinama rade na divnom apostolatu, osvajanju duša za Krista Kralja! Velikom požrtvovnošću rade oko odgoja djece i omladine, a preko njih nastoje da i ostali što bolje upoznaju, uzljube i služe Bogu. Sestre, koje nisu zadužene direktnim radom u apostolatu, pomažu svojom molitvom, dobrim djelima i primjerom.“⁵⁵

Govoreći o prihodima zagrebačkoga samostana s. Marija Josipa kaže da nešto primitaka imaju od kućne radinosti i od poučavanja djece i mladeži u sviranju klavira, nekoliko sestara ima mirovinu, a katehistica prima honorar. Osim toga, dobiju i nešto milostinje, a obrađivanjem prostranoga vrta osiguravaju si sezonsko povrće. Premda u financijskom pogledu samostan nije stajao loše te sestre nisu oskudijevale, ipak nisu imale dovoljno novca za popravak svoje kuće. Upozoravajući na to, s. Marija Josipa kaže da je fasada samostana u lošem stanju, a zidovi na nekim mjestima trebaju što skoriji popravak, te dodaje: „Samostan iz svojih redovitih prihoda to neće moći učiniti. Ako Providnost ne priskoči u pomoć – morat će se napraviti veći i osjetljiviji dug, kojega ne znam kako će moći kuća sanirati sa sadanjim sredstvima.“⁵⁶

Očito je Providnost priskočila u pomoć jer s. Marija Josipa u veljači 1967. piše da je samostan „malo obnovljen.“ Izvršeni su najnužniji radovi na zgradi i poprav-

⁵³ Usp. AKSAČ: DMJV, Osobnik; ZSVV, dne 4. XI. 1960. i 20. I. 1964.

⁵⁴ AKSAČ, Fascikl *Zagreb – Bl. Hozana Kotorka*, S. Marija Josipa Vidaković Vrhovnome vijeću Kongregacije, Zagreb, 15. VII. 1965.

⁵⁵ Isto.

⁵⁶ Isto.

ljen je krov, te su pregrađeni neki hodnici i jedna veća prostorija, čime se dobilo više manjih soba. Zalaganjem sestara popravljena je i obnovljena posteljina, madraci i jastuci, a samostanski je inventar povećan ponajviše darovima i ostavštinama. Oko samostana je s dvije strane podignuta željezna ograda, pri čemu su u radovima sudjelovali dominikanski klerici, neki susjedi i same sestre.⁵⁷ Unatoč skromnim prihodima, sestre su često pomagale siromahe, osobito hranom. Obilno su pomagale unesrećenima od poplave kada je u noći s 25. na 26. listopada 1964. Sava probila nasip i potopila trećinu Zagreba.⁵⁸

Naglašavajući kako treba uistinu mnogo „brige i truda da se uzdrži zajednica“, kako u materijalnom tako i u duhovnom pogledu, s. Marija Josipa uvijek je iznova očitovala svijest kako „sva ta briga ne bi bila dostatna, da joj se ne pribroji Božja briga.“ Stoga glede zagrebačkoga samostana kaže: „I ovaj samostan, kao i svi samostani mogu reći da su djelo SVETE BOŽJE PROVIDNOSTI!“⁵⁹

Pred kraj svojega upravljanja zagrebačkim samostanom istaknula je kako su molitveni i duhovni život sestara dobro razvijeni te imaju prigodu neprestano se duhovno obogaćivati. Osim toga, omogućeno im je pohađanje raznih tečajeva i doškolovanje,⁶⁰ pa je i sama s. Marija Josipa 1961./62. na Rimokatoličkom bogoslovnom fakultetu završila jednogodišnji katehetski tečaj.⁶¹

Naglasivši kako svojoj nasljednici u upravi zagrebačkim samostanom ne ostavlja veliku zalihu prihoda, ali ni bilo kakav dug, s. Marija Josipa ipak je najzadovoljnija bila činjenicom da se za njezina priorata u samostanu nije dogodilo ništa „što bi bacilo sjenu na vladanje sestara.“ No, ipak dodaje: „Vjerni račun o korisno upotrebljenim talentima, milostima svojih sestara i mojih, poznat je samo Ispitatelju srca i bubrega.“⁶²

Kao zagrebačka priora, s. Marija Josipa bila je zauzeta i na promicanju zvanja. S. Slavka Sente prisjeća se kako se negdje u to doba kao djevojčica počela dopisivati sa s. Marijom Josipom. Koliko su joj značila njezina pisma svjedoči sama s. Slavka: „Toliko sam bila sretna zbog toga da bi svako njezino pismo naučila gotovo napamet. Bodrila me i savjetovala, otkrivala mi pomalo ljepotu duhovnog života. U svakome je pismu spomenula kojeg dominikanskog sveca i tako me upoznala s dominikanskim duhom. Učila me, preko pisama, kako se moli, kako se postaje Božji prijatelj. Nadasve me htjela poučiti što to znači predati se Bogu u redovničkom

⁵⁷ Usp. AKSAČ, Fascikl *Zagreb – Bl. Hozana Kotorka*, S. Marija Josipa Vidaković, *Izvištaj o samostanu bl. Hozane Kotorka*, Zagreb, 22. II. 1967.

⁵⁸ Usp. AKSAČ, Fascikl *Zagreb – Bl. Hozana Kotorka*, S. Marija Josipa Vidaković Vrhovnome vijeću Kongregacije, Zagreb, 15. VII. 1965.

⁵⁹ Isto.

⁶⁰ Usp. AKSAČ, Fascikl *Zagreb – Bl. Hozana Kotorka*, S. Marija Josipa Vidaković, *Izvištaj o samostanu bl. Hozane Kotorka*, Zagreb, 22. II. 1967.

⁶¹ Usp. AKSAČ, DMJV, *Svjedodžba*, Zagreb, 14. IX. 1962.

⁶² AKSAČ, Fascikl *Zagreb – Bl. Hozana Kotorka*, S. Marija Josipa Vidaković, *Izvištaj o samostanu bl. Hozane Kotorka*, Zagreb, 22. II. 1967.

staležu. Jednom mi je napisala kako jedva čeka trenutak kada će me moći nazvati najljepšim imenom: sestro! Dopisivale smo se sve dok nisam završila školu. Tako je sazrelo moje zvanje i odlučila sam i ja postati sestra dominikanka.“ (Sente 2001, 41).

S. Slavka u nastavku kaže kako je imala sreću što je nakon ulaska u samostan godinu dana ostala u Zagrebu, gdje je s. Marija Josipa bila priora te potom donosi nekoliko uspomena i osobnih dojmova o njoj: „Mnogo sam toga mogla od nje naučiti. Bila je ponizna, jednostavna, vrlo duhovna i duboko misaona. Prodirala je u srce. Jednom sam je došla zvati da je treba neki prosjak. Odmah me ispravila: ‘Reci: Došao je Gospodin u liku siromaha’. Nije joj mogla promaći ni jedna riječ, ni jedna gesta. Sve je htjela dotjerati, dovesti na pravi put. Bojala se, osobito, da se mladi ne sablazne nad slabostima starijih. Zato su njezine riječi uvijek nalazile opravdanje za svaku osobu. Radije je isticala tuđe vrline nego prepričavala ljudske slabosti i nedostatke. Bila je revna kćer Crkve. Trudila se da joj ne promakne ni jedan crkveni dokument. I najprije ga je sama proučila kako bi ga mogla ponuditi drugima. Bila je otvorena za novosti; nije podnosila da nas vrijeme gazi i pregazi. Njezini stavovi i razmišljanja s tim u svezi nisu naišli uvijek na razumijevanje. Ali ona je bila dosljedna u svemu. Znala je što hoće. Polako ali sigurno stvarala je zaključke, pravila odluke. Razgovor s njom je bio uvijek zanimljiv i koristan.“ (Sente 2001, 41).

U doba dok se nalazila na čelu zagrebačkoga samostana, s. Marija Josipa proživjela je od kraja travnja do kraja svibnja 1966. jedno od najtežih razdoblja u životu. Njezina sestra, dominikanka Mala Tereza, koja ju je 1960. naslijedila u upravi tavankutske zajednice, razboljela se 1966. od sarkoma. Premda bez nade u oporavak, koncem travnja došla je u Zagreb kako bi tamo imala bolju liječničku skrb, ali i kako bi joj sestre u samostanu bl. Hozane Kotorke mogle pružiti bolju palijativnu skrb. U samostan ju je kao priora primila njezina rođena sestra, koja je s ostalim dominikankama s puno ljubavi i pažnje skrbila o njoj. Premda je s. Mala Tereza 30. travnja primljena u bolnicu, liječnik ju je 10. svibnja otputio uz objašnjenje da joj se više ne može pomoći. Iz dana u dan sve je više slabila, ali i trpjela sve veće boli. Liječnica ju je ponovno uputila u bolnicu, ali je ondje nisu htjeli primiti, pa se vratila u samostan. Bilo je očito da gubi bitku za ovozemni život. Svjesna toga, njezina sestra Marija Josipa kaže da je molila za čudo, „ali ne čudo ozdravljenja, već jakosti i prilagodjenja“. Ubrzo je stigla iz Subotice njihova sestra Cila, kako bi i ona bila uz umiruću sestru. Okrijepljena svetim sakramentima, te okružena ljubavlju rođenih i redovničkih sestara, s. Mala Tereza preminula je 28. svibnja 1966. s križem u jednoj i svijećom u drugoj ruci. Bila je u 56. godini života i 40. redovništva. Pokopana je u sestarskom grobu na Mirogoju (AKSAC, Vidaković 1966).

„Najljepše mi je bilo u Splitu“

Osvrnuvši se na svoj redovnički život, s. Marija Josipa je u razgovoru za subotički *Zvonik* 1999. kazala: „Najljepše mi je bilo u Splitu.“ (Rudić 1999). Grad pod Marjanom očito je oduševio subotičku dominikanku koja je provela u njemu punih deset godina. U Split je došla početkom prosinca 1968. kao novoimenovana

priora samostana Gospe Fatimske u gradskom predjelu zvanom Škrape. Nakon isteka prvoga mandata, 1971. povjeren joj je drugi, a 1975. i treći, pa je službu priore vršila do prosinca 1978.⁶³

Pri početku svoje službe u Splitu s. Marija Josipa ustvrdila je da je samostan na Škrapama još „u zametku“, te da se budućnost tek otvara pred njim.⁶⁴ Naime, premda su još od XIX. stoljeća posjedovale zemlju na splitskim Škrapama, sestre su se tamo nastanile tek nakon što im je vojska 1955. podigla ondje kućicu u zamjenu za drugi posjed s kućicom što su im ga oduzeli u gradu. Sestre su posjed na Škrapama povećale kupnjom i 1963. započele ondje graditi samostan s kapelom, koja će služiti i kao župna crkva. Kapela je blagoslovljena u svibnju 1967., a u međuvremenu su se sestre uselile u samostan koji je još bio u gradnji (Krišto 2005). Kada je s. Marija Josipa došla na Škrape, samostan je imao uređeno samo prizemlje, i to djelomično. Stoga si je stavila u zadatak urediti samostan, koliko prilike i mogućnosti dopuste, ali tako da se izbjegne bilo kakav luksuz, odnosno da se sačuva duh redovničke skromnosti. Kroz prve dvije godine upravljanja samostanom uspjela ga je koliko-toliko urediti i opskrbiti potrebnim inventarom, pa je stoga itekako bila radosna kada su u samostanu od 25. kolovoza do 1. rujna 1970. prvi put otkako je utemeljen održane duhovne vježbe, na kojima je prisustvovalo 25 sestara. U samostanu je bilo dovoljno mjesta i pokućstva, osim madraca, koje su posudile od susjeda.⁶⁵

Kroz 1973. dala je ličiti vanjske zidove,⁶⁶ a 1975. postavila je žaluzine na prozore samostanske kapele i nabavila nove slike za Betlehem, koji je uredio don Marijan Čagalj.⁶⁷ Osobito je aktivna bila kroz 1976. i 1977. kada je, uz pomoć dobročinitelja, uspjela nabaviti nešto pokućstva i kućanskih aparata, te pokriti betonski pod blagovaonice linoleumom. Nabavila je i veće figure za crkvene jaslice te, zbog potreba apostolata, dva klavira, harmonij i manje električne orgulje sa zvučnicima, pojačalom i mikrofonima. Kako se znalo dogoditi da netko kamenjem razbije prozore na kapeli i ometa bogoslužje, dala ih je zaštititi metalnim mrežama, a terasu nad kapelom dala je ponovno izolirati jer je stara izolacija počela propuštati vodu i potom je na terasu postavljena željezna ograda. God. 1976. konačno je betoniran i uređen ulazni dio pred samostanom, posebno stepenište koje vodi u kapelu, te je napravljena garaža.⁶⁸ Također su u samostanu izvršeni neki popravci, pri čemu su dvije veće dvorane pre-

⁶³ Usp. AKSAČ, DMJV, Osobnik; ZSVV, dne 7.-8. X. 1968.

⁶⁴ Usp. AKSAČ, Fascikl *Split – Škrape*, S. Marija Josipa Vidaković Vrhovnome vijeću Kongregacije, Split, 15. I. 1970.

⁶⁵ Usp. AKSAČ, Fascikl *Split – Škrape*, S. Marija Josipa Vidaković Vrhovnome vijeću Kongregacije, Split, 31. III. 1971.

⁶⁶ Usp. AKSAČ, Fascikl *Split – Škrape*, S. Marija Josipa Vidaković Vrhovnoj upravi Kongregacije, Split, 16. I. 1974.

⁶⁷ Usp. AKSAČ, Fascikl *Split – Škrape*, S. Marija Josipa Vidaković, *Izvištaj samostana Gospe Fatimske – Split – Škrape*, Split, 15. I. 1976.

⁶⁸ Usp. AKSAČ, Fascikl *Split – Škrape*, S. Marija Josipa Vidaković, *Izvištaj samostana sestara dominkanki Split Škrape* 88, Split, 8. I. 1977.; S. Marija Josipa Vrhovnoj upravi Kongregacije, Split, 3. VI. 1977.; S. Marija Josipa Vrhovnoj upravi Kongregacije, Split, 20. I. 1978.

uređene u četiri dvokrevetne sobe, a uređena je i manja ostava. Prenoseći te obavijesti sestrama u Kongregaciji, uredništvo njihova glasila *Ave Maria* piše: „Radujemo se svakom popravku i čestitamo S. M. Josipi, koja je za to uložila mnogo napora i briga ne štedeći vlastito zdravlje.“ (Iz Splita 1977, 105).

Iz razdoblja svojega života u Splitu s. Marija Josipa ostavila je nekoliko izvještaja i objavljenih osvrtu na apostolat svoje zajednice, osobito s obzirom na specifične uvjete u kojima su sestre na Škrapama živjele i djelovale. Naime, samostan se nalazio u predjelu grada nastanjenom uglavnom oficirima jugoslavenske vojske, te komunističkim funkcionarima i simpatizerima, pa se često događalo da se na sestre i na samostan baca kamenje i krumpire. No, one su ipak ustrajale i, unatoč provokacijama i neugodnim trenutcima, mirno su nastavile svojim apostolatom raditi na širenju Kraljevstva Božjega (Krišto 2005). S. Marija Josipa svjedoči da to nije bilo bez ploda te dodaje: „Možda nam duboko u srcu to priznaju i naši promatrači sa balkona nebodera, – ali obzir, predrasude, strah..., drže ih daleko od nas. Fizički smo im jako blizu, možda samo nekoliko metara zračne linije... Međutim, duše naše su daleko i put do duhovnog zbliženja zahvaća i više kilometara udaljenosti ... s dubokim ponorom. Da li će se ova udaljenost ikada smanjiti? Da li će se ponori ispuniti? Ne znam! Samo jedno znam, da će biti za toliko manji, koliko mi se budemo međusobno prisnije sjedinjene..., a sve zajedno da se uputimo prema Kristu, koji je izvor i meta našega posvećenja.“ (Vidaković 1973, 31).

Pred Uskrs 1973. s. Marija Josipa piše da je nedavno doživjela „moderne katakombe“ i pojašnjava: „Pozvali su me u susjedni neboder. Malo napeto sam išla liftom i hodnicima, praćena od jednog Nikodema... Posvuda otmjenost, red, čistoća..., ali jeziva tišina iščekivanja. Pozvonim! Vrata se otvore i gospođa mi pridušenim glasom reče: Sestra mi je operirana od raka, njezin muž, pukovnik, nedavno je naglo umro. Imaju samo jednu kćerku od 17 god. Uđosmo k bolesnici: na bijelim jastucima ležala je sva iscrpljena relativno mlada žena. Primila me sa mnogo osjećaja, a i moja duša je bila potresena... Kratki dialog: duša teži za Bogom! Prepoznala sam je, jer smo se znale kao nepoznanice susretati na asfaltu. – Župnik ju je sutradan, isto tako oprežno i kriomice ispovjedio i donio joj Euharistijskog Boga, da je prati u vječnost. Iza toga sam je pohodila još nekoliko puta. Uvijek je bila sretna i željela da se ponovno vratim. Čujem od njezine sestre i kćerke, da je svagdan sve slabija. – Lijepa duša, članica podzemne Crkve... Vjerujem, da će Uskrs slaviti u Nebu i da će moliti za sve one duše koje se nalaze u sličnim ili istim okolnostima.“ (Vidaković 1973, 30).

Kako se apostolat sestara na Škrapama sve više usmjeravao na župsku katehezu, i s. Marija Josipa sudjelovala je u tome (Samostan 1972). Osobita njezina briga bila su djeca koja do tada nisu imala puno veze s vjerom i Crkvom. O tome je u jesen 1975. zapisala: „Ja imam ‘padobrance’, djecu koju su sigurno natjerale bake na vjeronauk i koji se još ne znaju niti prekrížiti. Ima ih od III do VIII raz. Teška njiva, teško oranje.“ (Vidaković 1975b, 100).

Govoreći u nastavku o specifičnoj vrsti apostolata kojim se ona i sestre bave, s. Marija Josipa piše: „Split se širi atomskom brzinom. Ima tu svega i svačega! Krštenih i nekrštenih. Narod se izmješao. Mi smo sestre izišle iz geta skućenosti. Prebacile smo

se iz manualnog rada u pastoral, a za to nam treba sprema. Dolaze k nama djevojke za udaju. Neke nisu ni krštene ili su samo krštene bez ostalih sakramenata. Neće direktne odmah k svećeniku. Stide se. Imaju u nas veće povjerenje. Ima među njima svih društvenih skala: studentica, radnica, službenica itd. Nema ih istina mnogo, ali i samo jednoj treba pružiti vjersku pouku u suvremenom ruhu.“ (Vidaković 1975b, 100).

Osobito je kao priora bila ponosna što njezine sestre pohađaju bolesnike po kućama i bolnicama. O tome je izvještavala Vrhovno vijeće Kongregacije, ali i ostale sestre kroz glasilo *Ave Maria* u kojemu 1973. piše: „Naše sestre marljivo pohađaju bolesnike u susjednim bolnicama ili po kućama. Nose im vjersku štampu, sličice, blagoslovljenu vodu, a pojedini sretnik dobije i lurdsku vodu itd. Prigodno savjetuju da prime svete sakramente, bolesničko pomazanje, da se češće ispovijedaju, obavijeste svećenika ako je netko u kritičnom stanju. Mališanima se nosi pokoji darčić, bomboni, voće i slično. Kada se u bolnici pojave sestre, kao da sine sunce olakšanja, prilagođenja volji Božjoj i bol kao da iščezne. A kad sestre odlaze onda su uvijek iste želje: sestro, dođite nam opet. Molite se Bogu za nas. – Ovim posjetima uče se i mlađe sestre da imaju osjećaja za svakoga koji pati, bilo na duši ili na tijelu.“ (Vidaković 1973, 30).

Ne skrivajući zadovoljstvo zbog plodonosna apostolata svoje zajednice, s. Marija Josipa u siječnju 1976. kaže da njihov samostan ima veliku ulogu u župnoj zajednici i u dijelu grada u kojem se nalazi te, uzevši u obzir da samostanska kapela služi kao župna crkva, dodaje da bi taj dio grada bez samostana bio „siročić bez svog ‘Gospodina Isusa Krista!’“⁶⁹ Godinu dana kasnije piše: „Naš samostan postaje žarište vjerskog života, posjećivanja vjeronauka i mjesto gdje rado odlažu svoj teret i bol života. Sestre svojim redovničkim životom ulijevaju pouzdanje u vjernike.“⁷⁰

Posebno su zanimljivi osvrti s. Marije Josipe na međusobne odnose sestara na Škrapama i njezini opći dojmovi o redovničkom opsluživanju. U ožujku 1971. kaže da je „ušao kao tat“ u zajednicu „nemir, kolebljivost i duh vremena“, ali sestrinska ljubav ipak nije narušena. Naglašavajući da će Gospodin „reći zadnju riječ“ i po tom pitanju, s. Marija Josipa dodaje: „Moje je da bdijem i molim se, čekam i nadam se da milost pobijedi.“⁷¹ Nekoliko godina kasnije, u siječnju 1974. kaže da je duh suvremenog doba, „koji nekako sve stavlja pod upitnik“, prisutan i u sestarskoj zajednici, ali ipak sa zadovoljstvom dodaje „da se sve sestre zajednice trse da budu dobri i marljivi članovi Kongregacije“ i da „svjesno i hotimično ne povrijede ljubav, da sačuvamo duh zajedništva.“⁷²

⁶⁹ AKSAČ, *Fascikl – Škrape*, S. Marija Josipa Vidaković, *Izvištaj samostana Gospe Fatimske – Split – Škrape*, Split, 15. I. 1976.

⁷⁰ AKSAČ, *Fascikl Split – Škrape*, S. Marija Josipa Vidaković, *Izvištaj samostana sestara dominikanki Split Škrape* 88, Split, 8. I. 1977.

⁷¹ AKSAČ, *Fascikl Split – Škrape*, S. Marija Josipa Vidaković Vrhovnome vijeću Kongregacije, Split, 31. III. 1971.

⁷² AKSAČ, *Fascikl Split – Škrape*, S. Marija Josipa Vidaković Vrhovnoj upravi Kongregacije, Split, 16. I. 1974.

Čitajući izvještaje s. Marije Josipe gotovo se stječe dojam da je u splitskom samostanu došlo do većega popuštanja u disciplini, osobito glede obdržavanja redovničkih pravila. No, sama s. Marija Josipa kaže da u tom pogledu „nema nikakvih većih ispada, nema ništa što bi svjetovnjaka sablaznilo“, ali i da „nema ni onog takozvanog klasičnog opsluživanja.“⁷³ Drugim riječima, kao redovnici klasičnoga kova, s. Mariji Josipi nije bilo lako gledati kako se život u samostanu mijenja i usklađuje s potrebama suvremenih vjernika, jer je to podrazumijevalo promjene koje su nekoć smatrane nespojivima s redovničkim životom. Svjesna da suvremeni život ne dozvoljava sestrama živjeti kao u doba njezine mladosti, s. Marija Josipa nije kao poglavarica „tjerala mak na konac“ i ustrajala u provođenju svoje volje, nego je o svemu razgovarala sa sestrama i sve rješavala zajedno s njima, pri čemu je, kako sama kaže, nekad popustila ona, a nekad sestre.⁷⁴

Ono što je uvelike utjecalo na život u samostanu na Škrapama bilo je sudjelovanje u župskome apostolatu. Svjesna toga, s. Marija Josipa u svom izvještaju Vrhovnoj upravi Kongregacije u siječnju 1977. kaže da je najbolnija točka njezina izvještaja činjenica da „pretjerani posao‘ guta dobro sjeme redovničkog zvanja.“⁷⁵ Premda se ovakva ocjena na prvi pogled čini odveć teška, ona nipošto nije bez temelja. Naime, sestre su uistinu čitave dane provodile na svojim službama, što je znalo štetiti njihovu duhovnom životu. Zajednička molitva redovito se obdržavala, ali često se odvijala u žurbi, a navečer i uz krajnji fizički umor sestara, zbog čega je gubila svoju klasičnu ljepotu. Upravo u tome s. Marija Josipa vidi uzrok zbog kojega se sestre polako otuđuju jedna od druge. Ipak, na vlastitu utjehu i zadovoljstvo priznaje da se sestre ujediniuju i međusobno pomažu u zajedničkom radu, a ljubav jednih prema drugima posebno dolazi do izražaja kada se koja sestra razboli.⁷⁶ U tom pogledu značajne su riječi s. Marije Josipe da se sestre ne slažu u svemu, ali „ipak u dubini duše vlada ljubav i suosjećaj.“⁷⁷

Za priorata s. Marije Josipa na splitskim Škrapama samostan su posjetila dva vrhovna poglavara Dominikanskoga reda: 25. svibnja 1972. Aniceto Fernandez, a početkom lipnja 1976. Vinko de Couesnongle.⁷⁸ U međuvremenu, 10. listopada 1975. posjetio ih je i fr. Mihael Romano, asistent potonjega vrhovnog poglavara Reda, koji je ostao s njima na večeri. Osvrćući se na njegov iznenadni posjet samostanu, s. Marija Josipa piše: „Bilo je malo strke, jer se tome nismo nadale, ali sve je bilo dobro: veselo raspoloženje dominikanskog stila. Naš visoki gost se je jako dobro

⁷³ AKSAČ, Fascikl *Split – Škrape*, S. Marija Josipa Vidaković, *Izvještaj*, Split, bez datuma 1975.

⁷⁴ Usp. Isto.

⁷⁵ AKSAČ, Fascikl *Split – Škrape*, S. Marija Josipa Vidaković, *Izvještaj samostana sestara dominikanki Split Škrape 88*, Split, 8. I. 1977.

⁷⁶ Usp. Isto.

⁷⁷ AKSAČ, Fascikl *Split – Škrape*, S. Marija Josipa Vidaković Vrhovnoj upravi Kongregacije, Split, 3. VI. 1977.

⁷⁸ Usp. AKSAČ, Fascikl *Split – Škrape*, S. Marija Josipa Vidaković Vrhovnoj upravi Kongregacije, Split, 3. VI. 1977.

osjećao. – Poslije večere smo prešli svi zajedno u našu veliku primaću sobu gdje nam je pošt. O. Romano održao kratko, ali pobudno predavanje o liturgiji bož[anskoga]. oficija i novom načinu moljenja krunice, tog jednostavnog i za puk kratkog Evanđelja. Poticao nas [je] da s Marijom, punom milosti molimo, razmatramo i u sebe upijemo događaje Isusova života, te da iz punine srca, poput sv. Katarine Sijenske s lakoćom širimmo ISTINU.“ (Vidaković 1975b, 101).

Još jedan značajni događaj obilježio je povijest samostana na Škrapama u doba priorata s. Marije Josipe, a to je održavanje Vrhovnoga zbora Kongregacije, koji se ondje sastao 28. kolovoza 1971. Za novu vrhovnu poglavaricu bila je izabrana s. Marija Kulonja, a za njezinu zamjenicu i prvu savjetnicu u Vrhovnome vijeću s. Marija Josipa. Šest godina kasnije, na Vrhovnome zboru, koji je u kolovozu 1977. održan u Korčuli, izabrana je za treću savjetnicu časne majke Marije Kulonja, te je tu službu vršila do kolovoza 1983. (Krišto 2005). Glede suradnje s njom u Vrhovnome vijeću, spomenuta časna majka Marija Kulonja, kojoj je s. Marija Josipa šest godina bila zamjenica i dvanaest godina savjetnica, svjedoči: „Sestrinski sam ju doživljavala. Dopunjavale smo se savjetima za dobro zajednice. Ponekad je bilo i razilaženja, ali smo sestriškim razgovorima [i] dogovorima uvijek nalazile rješenje. Zapamtila sam je kao sestru smirenu, razboritu, odanu molitvi i radu... Voljela je sestre i puno se žrtvovala za druge. (...) Prihvaćala je i radila svaki posao. Doživljavala sam je kao sestru vjere, odanu Bogu i Kongregaciji.“ (Kulonja 2001, 44).

Iz splitskog razdoblja života s. Marije Josipe spomenimo još da je na blagdan sv. Dominika, 8. kolovoza 1978., s još nekoliko sestara u Korčuli proslavila 50. obljetnicu redovništva. Sestre su im bile priredile svečanu akademiju, ali se od toga odustalo jer je večer prije preminuo papa Pavao VI. pa je proslava protekla skromno. (Milanović 1978).

Na službi u Korčuli, Kostelu i Žrnovu

Nedugo nakon što joj je istekao treći mandat priore, s. Marija Josipa premještena je 11. prosinca 1978. u samostan Svetih anđela čuvara u Korčuli.⁷⁹ Dvadeset dana kasnije, na Staru godinu, sestre su u samostanskoj kapeli dobivale zaštitnika za narednu godinu. Svaka pojedina pristupila bi oltaru i duhovnik bi izvukao sličicu sveca koji će toj sestri biti zaštitnik kroz sljedeću godinu. S. Marija Josipa dobila je za zaštitnicu sv. Mariju Goretti. O dojmovima koji su je obuzeli zapisala je: „Priznajem nasmijala sam se. Ja stara, na zapadu života, a moja sveta zaštitnica dijete. Zamislila sam se – pitala sam se što mi ima reći ta draga mala svetica? Mislim da sam je razumjela. Sveci nisu djeca. U malo godina postigli su puninu života. Ljubili su i bili ljubljeni. Izgorili su u vjernosti prema darovanoj ljubavi. Moja draga zaštitnica smrću je dokazala da ljubi više Boga nego sebe.“ (Vidaković 1979a, 21).

Za života u Korčuli, s. Marija Josipa često je odlazila pomagati sestrama u Kostel, a jednom, u drugoj polovici 1979., i u Hamburg (Bodlović 1979). U izvještaju iz Tajništva Kongregacije s. Vinka Bodlović zahvaljuje joj što se 18. travnja 1981.

⁷⁹ Usp. AKSAČ, DMJV, Osobnik.

sama „ponudila da pomogne do daljnijega sestrama u Kostelu, kao što je to i prije više puta pomagala.“ (Bodlović 1981, 88). Nedugo nakon što je došla tamo, 23. travnja 1981. na putovanju je iznenada preminuo upravitelj župe Josip Rukelj. U takvim okolnostima s. Marija Josipa preuzela je katehizaciju prvopričesnika i sve školske djece, ali i vođenje kompletne župne administracije, što je podrazumijevalo sređivanje matičnih knjiga i izdavanje vjernicima crkvenih dokumenata (Vidaković 1982). Sav posao nije joj odvuкао pogled od ljepota onoga kraja, o kojima je pisala u sestarskom glasilu *Ave Maria*. Kaže da sestre ondje žive skromno i siromašno, ali sretno i zadovoljno „jer znaju da je njihova prisutnost svjedočenje vjere, svjedočanstvo Radosne vijesti“ te dodaje: „Mnoge naše sestre koje nisu nikad vidjele kojom ljubavlju primaju sestre prozeble starice, kako ih nježno podižu pod teretom osamljenosti, kako im često vidaju rane, pružaju lijek, koranicu kruha dijele s njima – kažu zašto se ne zatvori ta naša zajednica kad sestre samo rade fizički, kad su iscrpljene, pognute pod teretom godina i posla. Zašto? Zašto? Zato sestre, jer i Kostel skriva djecu, omladinu, jer sestre ne kopaju samo mukotrпно zagorsku zemlju, već one imaju itekako važnu ulogu. Preko štalice i kravice, preko polja i voćnjaka dolazi se i do srdaca... To je samo sredstvo da se može živjeti, da se može djelovati“ (Vidaković 1981, 27).

Napominjući da sestre u Kostelu, kao i posvuda u Kongregaciji, služe Kristu koji je isti u kostelskoj „seoskoj crkvi kao i u raskošnoj katedrali Zagreba“, s. Marija Josipa svakoj sestri upućuje poziv: „Ne pitaj sestro što ima lijepoga u Kostelu? Dođi i budi Ti to ‘lijepo’. Ne traži – već daj svu sebe u službu i Crkve i malom seocu. Dođi sestro, zamijeni, pomozu iscrpljene sestre. Ne boj se! Nećeš prevrtati sijeno po žezi sunčana dana. Nema više kravice!! Ostalo je samo malo gospodarstvo, mali vrt, voćnjak u kojem može raditi svaka dobronamjerna sestra, koja vidi u radu ne samo teret prognane djece raja već i izvor pomaganja onom koji ima još manje. Ti, ja, mi, uzdržat ćemo vječno svjetlo crkvice na brijegu i svi ćemo lako naći put do nje. Uz tebe i Kostelčanima s brijegova bit će miliji euharistijski sastanak. Agape su draži s cijelim Božjim narodom. Dođi da po tebi Krist bude više ljubljen, da po tebi mnogi Nikodemi lakše nađu pomirenje, olakšicu svojih problema... Dođi, ali samo onda ako ti je jedino KRIST dostatan!!“ (Vidaković 1981, 28).

S. Marija Josipa vezala se uz Kostel i zavoljela ga, pa joj ga je 6. siječnja 1983., kako sama piše, bilo teško ostaviti: „Plaćući rekla sam veliki ZBOGOM dragim sestrama; djeci, dobrim vjernicima nisam ništa rekla. Nek se nadaju da ću opet biti u njihovoj sredini i njima na raspolaganju. Kostel je meni drago mjesto iako nema ništa što bi godilo oku, osim prekrasne zagorske prirode. Mala je to i najsiromašnija zajednica. Skromna i jednostavna kao u davna vremena dok se nije znalo za današnji ‘standard’, a ipak sestre su tamo zadovoljne i sretno. Gospodin je i tamo kraljevski bogat i dobar. Pun je ljubavi za one koje skupa s malom uljanicom izgaraju Njemu na čast. Ljudi su i tamo željni pravog evanđeoskog duha i života. Od sestara očekuju mnogo. Vide u njima produljenje života župe, vole ih i cijene. Možda je baš to [ono] što je i mene priljubilo uz njih.“ (Vidaković 1983, 28).

Razlog njezina odlaska iz Kostela bio je u odluci Vrhovne uprave Kongregacije da ju se pošalje za starješicu u Žrnovo na Korčuli. Tamošnja je filijala ostala ispra-

žnjena zbog smrti dviju sestara koje su ondje živjele, s. Ane Pletikosić (†20. V. 1982.) i s. Mirjane Domančić (†2. XII. 1982.). Sestre su iz Korčule dolazile obavljati sve što je trebalo dok nije određeno da se tamo pošalju s. Marija Josipa i s. Elizabeta Jurić, koje su stigle u Žrnovo 11. siječnja 1983. u pratnji korčulanske priore i vrhovne poglavarice Kongregacije (Iz Tajništva 1983; Vidaković 1983). Odlazak u Žrnovo bio je objema jako mučan, kako zbog činjenice da su obje sestre koje su ondje djelovale preminule prethodne godine, tako i zbog snažnog osjećaja samoće koji ih je obuzeo kada su se ostale sestre predvečer vratile u Korčulu. O tome zorno svjedoči s. Marija Josipa: „Kada su utihnuli i zadnji akordi ljudskog govora pošle smo na molitvu. Molile smo tiho, mučno – sve dok se moja S. Elizabeta nije rasplakala i kroz jecanje prošaptala: SAME! Da, same! Da je tješim! Kako? Kad je i meni do vrha puna čaša! Spuštala se prva noć u kojoj smo imale u ovoj jezivoj pustoši prenoćiti iza smrti pok. sestara. Oboružala sam se dobro ključem i svetom vodom! Oh, kako sam žarko molila antifonu iz Povečernje: ‘Brani nas Gospodine, bdij nad nama...’ Tjeskobno sam tražila pogledom crkvu, u kojoj je jedina naša OBRANA i NADA samotovala, bdjela i čuvala. Umorne pošle smo na počinak. Vrata smo dobro zaključale, spominjale nismo naše pokojnice – premda smo na njih mislile. Čvrsto sam stisnula krunicu, baš onako kao što to radi dijete kad se nađe u mraku i od straha privine se uz majku i uhvati se njenih skuta. DOBRA MAJKA je to razumjela i poslala sestri i meni tihi i mirni san...” (Vidaković 1983, 30).

Sutradan je župnik na nedjeljnoj misi predstavio sestre vjernicima i život male žrnovske filijale započeo se normalizirati. Sestre su razdijelile službe i dogovorile kućni red. Kako je s. Elizabeta bila mlađa, preuzela je većinu posla u crkvi i u kući, te je vodila pjevanje i okupljala djecu, a glede svoje službe s. Marija Josipa piše: „Ja po staračku. Koliko mogu i što mogu.“ (Vidaković 1983, 31). No, njezina služba u Žrnovu nije dugo potrajala, jer je već 20. rujna 1983. ponovno poslana u Kostel. Ondje je ostala nešto duže od godinu dana, do premještaja u Tavankut 1984.⁸⁰

Ponovno u zavičaju

Premda je s. Marija Josipa još 25. studenoga 1984. stigla u Tavankut,⁸¹ službeni dekret o njezinu premještaju časna majka Imelda Cindrić potpisala je tek 28. veljače 1985.⁸² Do tada se s. Marija Josipa već uključila u život i apostolat tavankutske zajednice. Samo tri dana nakon što je došla tamo, 28. studenoga 1984. održala je u župi sv. Terezije u Subotici predavanje omladini o redovništvu s posebnim osvrtom na Dominikanski red.⁸³

⁸⁰ Usp. AKSAČ, DMJV, Osobnik.

⁸¹ AKSAČ, Fascikl *Tavankut*, S. Tješimira Bešlić, *Kronika – Zajednice Sestara posvećene Gospi Lurdskej*, Tavankut, 18. II. 1985.

⁸² Usp. AKSAČ, Protokol službenih spisa Vrhovne uprave Kongregacije, br. 38/1985. od 28. II. 1985.

⁸³ AKSAČ, Fascikl *Tavankut*, S. Tješimira Bešlić, *Kronika – Zajednice Sestara posvećene Gospi Lurdskej*, Tavankut, 18. II. 1985.

Nekoliko mjeseci nakon dolaska u tavankutsku filijalu, za koju je kazala da je živi „duhovno-nacionalni rasadnik“ (Vidaković 1985a, 38), u ožujku 1985. preuzela je ondje službu starješice. Zajednica na čije je čelo postavljena brojala je ukupno četiri sestre, koje su svoj apostolat vršile kroz katehizaciju, sviranje u crkvi, posjećivanje bolesnika, te kroz sakristansku službu. Osim toga, vodile su malo gospodarstvo i bavile se kućnom radinošću.⁸⁴

S. Marija Josipa zapisa-la je kako se u tavankutskoj zajednici živi skromno, slično prvotnome siromaštvu u Dominikanskome redu. Svaka sestra ima svoju sobicu, a radna soba im je zajednička. Kako je njihova kuća bila mala i skućena, nisu imale svoju kapelicu, pa su zajedničku molitvu obavljale u radnoj sobi, a na misu su odlazile u župnu crkvu. Što se tiče zajedničkoga života, s. Marija Josipa piše: „Sestre se trse da budu na svim zajedničkim vježbama. Mala je to zajednica, ispunjena poslom i sestre su na okupu samo kod stola. Radi toga se ne čita. Medjusobni su odnosi kao u svakoj ljudskoj zajednici sastavljenoj od različitih naravi i odgoja. Milost i narav se bore. Prema toj borbi zavise i sestrinski odnosi. Ali ipak želja je svih, da vlada popuštanje i sloga. Samo Gospodin može pravu riječ reći, koliko pojedina doprinaša ljepoti i radosti u toj maloj zajednici.“⁸⁵

Kako je već bila u 74. godini, što je neminovno donijelo i zdravstvene probleme, s. Marija Josipa zamolila je 20. kolovoza 1986. Vrhovno vijeće Kongregacije da ju riješi starješinske službe u Tavankutu. U molbi je kazala: „Prihvatila sam tu odgovornu službu u duhu vjere unatoč visokih godina. Uvidjam da ta služba traži mnogo više nego može pružiti moje zdravlje. Radi toga lijepo molim Vrhovno Vijeće, da me

Vidaković, s. Marija Josipa

⁸⁴ Usp. AKSAČ, Fascikl *Tavankut*, S. Marija Josipa Vidaković, *Godišnji izvještaj sestara dominikanki u Tavankutu*, Tavankut, 14. I. 1986.

⁸⁵ AKSAČ, Fascikl *Tavankut*, S. Marija Josipa Vidaković, *Godišnji izvještaj zajednice sestara u Tavankutu*, Tavankut, bez datuma 1987.

razriješi te odgovorne službe. Spremna sam pomoći zajednicu u kojoj budem živjela koliko mi zdravlje dopusti i Gospodin daje.“⁸⁶ No, 27. kolovoza molba joj je odbijena uz preporuku da pođe na oporavak u subotički samostan.⁸⁷ Sukladno tome, prešla je 2. listopada 1986. u novosagrađeni samostan u Subotici, odakle je dolazila u Tavankut pomagati sestrama i upravljati tamošnjom zajednicom do isteka mandata starije sestre 1988.⁸⁸ Tek nakon toga službeno je 7. ožujka 1988. premještena u Suboticu, premda je već živjela ondje.⁸⁹ No, i nakon toga je, dok joj je zdravlje dopuštalo, odlazila u Tavankut pomagati sestrama.

Nakon dolaska u Suboticu život s. Marije Josipe, koja je već bila u trećoj životnoj dobi, odvijao se u ozračju mirne samostanske svakodnevice. Koliko je mogla, sudjelovala je u kućanskim poslovima i osobito bila na usluzi starijama za koje su sestre brinule u svom samostanu. Tu je, kako je već spomenuto, posljednje mjesece života provela i 24. veljače 1995. preminula i njezina mlađa sestra Cila (Vidaković 1995).

Na blagdan sv. Dominika 1999. s. Marija Josipa obilježila je 70. obljetnicu prvih redovničkih zavjeta. Tom je prigodom u razgovoru za mjesečnik *Zvonik* kazala: „Volim redovnički život i mislim da bih ga ponovno izabrala. Bilo je u životu i lijepoga i teškoga.“ U nastavku je ukratko opisala kako u starosti provodi dane: „Hvala Bogu, još uvijek mogu hodati. Tako svaki dan mogu otići na svetu misu. Molim svaki dan krunicu sa našim starijama u domu. Slabije čujem i vidim pa ne mogu čitati kao prije. Nije uvijek lako ni meni ni drugima prihvatiti ograničenja koja donosi starost i bolest. No, molim Gospodina da me ne ostavi i da mi pomogne u prihvaćanju Njegove volje.“ (Rudić 1999, 31).

Od početka 2001. zdravlje s. Marije Josipe sve je više slabilo. Postala je vezana uz krevet, te ubrzo nije mogla uzimati ni hranu. Sestre su danonoćno bdjele uz nju, a 20. siječnja primila je bolesničko pomazanje. Deset dana kasnije, 30. siječnja župnik joj je nakon jutarnje mise donio pričest, ali pod prilikom vina, jer hostiju nije mogla uzeti, a potom je molio uz nju molitve za umiruće. S. Marija Josipa sve više se smirivala i popodne oko 14,30 preminula okružena svojim sestrama. Bila je u 89. godini života i 72. redovništva. Sutradan su sestre s prijateljima i župljanima u samostanskoj kapeli molile krunicu za dušu preminule sestre, a uvečer su počele pristizati dominikanke iz Zagreba. Potom je 2. veljače došlo još nekoliko sestara iz Hrvatske sa časnom majkom Katarinom Maglica. Popodne toga dana zemni ostatci s. Marije Josipe ispraćeni su na posljednji počinak u samostansku grobnicu na Senčanskom groblju u Subotici. Sprovod i misu zadušnicu predvodio je subotički biskup Ivan Pénzes u koncelecijaciji s desetak svećenika, te u nazočnosti sestara dominikanki, drugih redovnica i vjernika. Biskup je izrazio sućut sestrama, a vlč.

⁸⁶ AKSAC, SVU, br. 127/1986., S. Marija Josipa Vidaković Vrhovnoj upravi Kongregacije, Tavankut, 20. VIII. 1986.

⁸⁷ Usp. AKSAC, SVU, br. 129/1986., S. Imelda Cindrić s. Mariji Josipi Vidaković, Korčula, 27. VIII. 1986.

⁸⁸ AKSAC, Fascikl Tavankut, *Izvadak iz kronike 1986.*, Tavankut, bez datuma 1986.

⁸⁹ Usp. AKSAC, DMJV, Osobnik.

Andrija Anišić pred mrtvačnicom je održao prigodnu homiliju u kojoj je istaknuo pokojničinu plemenitost, smirenost, vedrinu njezina duha i širinu njezine duše, te uronjenost u Boga, u kojemu je pronalazila trajno nadahnuće za svoj redovnički poziv. Nad grobom se od pokojnice u ime sestara dominikanki oprostila priora subotičkog samostana, s. Blaženka Rudić.⁹⁰ Među ostalim, kazala je: „Imala je naša s. M. Josipa čvrstu i živu vjeru, gajila je zdravu i duboku duhovnost, nje govala brižno svoj odnos s Bogom u molitvi i kontemplaciji. Voljela je svoju Kongregaciju, ljubila svoj narod, posebno na ovim prostorima. Skupa sa svojom sestrom [Malom] Terezom presadila je dominikanske mladice na ove prostore. Ugradila je svoje najbolje i najljepše u ove temelje. Katehizirala je i svjedočila svojim uzornim životom. Pratila je zvanja koja su ovdje nicala i upućivala ih na izvore Kongregacije. Izdržala je mnoge kušnje, pobijedila mnoge nevolje. Od njih nije bila pošteđena ni u posljednjim godinama i danima ovozemaljskog života. Draga naša s. Marija Josipa, vjerujemo da je Bog odvagnuo vaša djela i našao da ste ga dostojni. Prokušao vas je kao zlato u vatri i vjerujemo da ćete sjati kao zvijezda, navijeke, u svu vječnost. Molite za nas koji ostajemo, molite za svoj narod, molite za nova zvanja, molite da se sačuvaju temelji. Od nas neka vam bude topli ljudski i sestrinski HVALA, a od Boga vječni mir i nagrada.“ (Rudić 2001, 37-38).

Pisana riječ s. Marije Josipe Vidaković

Otkako su dominikanke 1972. počele izdavati glasilo svoje Kongregacije naslovljeno *Ave Maria*, s. Marija Josipa javljala se u njemu izvještajima iz samostana i filijala u kojima je živjela, nekrolozima, te drugim napisima kojima je popratila neke događaje ili jednostavno iznosila osobna razmišljanja i poglede. Do 1985., kada je glasilo prestalo izlaziti, objavila je u njemu 29 tekstova. Kada je 1996. glasilo obnovljeno, s. Marija Josipa očitovala je svoju radost novoj urednici s. Slavki Sente i poručila joj: „Neka te vodi želja da radiš u jedinstvu sa Presvetim Trojstvom i nećeš se kajati da si presušila u obilnom daru Vječne Ljubavi.“ (Vidaković 1996, 3). S obzirom na to da je već bila u godinama, nije u obnovljenom glasilu sudjelovala kao ranije, ali je do kraja života ipak objavila u njemu osam napisa, a izbor iz njezinih pisama objavile su sestre povodom njezine smrti. Osim u glasilu *Ave Maria*, s. Marija Josipa objavila je u mjesečniku *Zvonik* nekrolog svojoj sestri Cili, te u kalendaru *Subotička Danica* povijesni članak o prisutnosti sestara dominikanki u Subotici i u Tavankutu, a potom i kraći tekst o svojoj sestri Maloj Terezi. Nedugo prije njezine smrti *Zvonik* je objavio i intervju koji je sa s. Marijom Josipom vodila s. Blaženka Rudić.

Javljujući se u glasilu *Ave Maria* dopisima iz zajednica u kojima je boravila, s. Marija Josipa često, pored života i apostolata sestara, opisuje prirodne i kulturne znamenitosti mjesta u kojem one djeluju, ali i ljude s kojima se susreću i njihov odnos prema sestrama. Njezino oko gleda dalje od izvanjske pojavnosti, a misli joj

⁹⁰ Usp.: AKSAČ, DMJV, *Izvod iz matične knjige umrlih*, Subotica, 6. II. 2001.; AKSAČ, *Fascikl Subotica*, S. Blaženka Rudić, *Kronika samostana sv. Dominika u Subotici za 2001. godinu*; Ivanković 2001.

traže dublji smisao u svemu što se događa. Tako 1983. opisuje put kroz „zelenu šumu borova, čempresa, maslina, planike“ do Žrnova na Korčuli, a potom o samom mjestu piše: „Ono čini jednu lijepu cjelinu iako je sastavljeno od četiri naselja. Kuće su smještene nekako u vijencu. Lijepo su i kamene okružene zelenilom. U sredini na glavici sv. Martina dominira kupola i zvonik s urom, koja otkucava glasno i prodorno svakih pola sata kao da želi svima doviknuti: Pazite, vrijeme odlazi u nepovrat, vječnost je na pragu. Neposredno do crkve je župni stan i bratimska kuća u kojoj se nalazi naš sestarski stan. Malo dalje škripe daske porušene i skoro napuštene osnovne škole. Ispod puteljka plače i opet jedna stara obiteljska kuća srušenog krova. Unaokolo šuma čempresa, borova, maslina, česmne i pokoje drvo bajama, napuštenih vrtova, punih kamenja i kupine. Zimsko je doba. Hladno i jezivo pusto. Nigdje ni ptice, ni kukca, ni ljudskog glasa. Pustinja u zelenilu i kamenjaru. Ili... PLANINA ISKUŠENJA, TABOR, Getsemanij?... Vrijeme će pokazati!“ (Vidaković 1983, 28-29).

Nekoliko puta se javila izvještajima iz Kostela. Jedan od zanimljivijih, s obzirom na literarne odlike i simboliku o kojoj govori, svakako je zimski izvještaj iz 1984., koji započinje osvrtom na snježni pokrivač sela: „Pod Kostel-gorom studen caruje. Sunce se skrilo. Zemlja je zamrznuta i sve živo traži toplinu. Zemlja vapi za mekim snježnim pokrivačem. Sve je zaleđeno i siromašne ptičice traže hranu. U velikim jatima slijeću na naše dvorište, kao da znaju da će im dobro srce s. Kazimire (Patrewucha, op. a.), ostaviti dovoljno hrane. Bez straha skakuću oko njena pognutog lika. I kad smo skoro izgubile svaku nadu da će padati snijeg, iznenada, jednog predvečerja, počeo je padati u gustim krupnim pahuljicama. Za čas je prekrrio brda, dolove, šume, puteve i puteljke. Beskrajna bjelina zavladała je cijelom okolicom.“ (Vidaković 1984, 51).

U nastavku je govor o Kosteljanima koji se u raznim potrebama obraćaju za pomoć spomenutoj s. Kazimiri, a ona nesebično i požrtvovno, po ledu i snijegu odlazi i pomaže gdje god treba. Toplinu i ljubav što je zahvalnim vjernicima donosi ta redovnica s. Marija Josipa suprotstavlja hladnoći i snježnoj bjelini te zaključuje: „Bijele sestre, bijeli Kostel! Ali one i u zimskoj studeni ižaruju ljubav toplog jednostavnog srca. Ponekad je i ljeti zima. Ižarujmo toplinu!!!“ (Vidaković 1984, 50).

Pišući često dok se nad svijetom spuštala „zvijezdama obasjana noć, obećavajući skoro buđenje usnule prirode“ (Vidaković 1982, 15), s. Marija Josipa nastojala je potaknuti i druge sestre da se izvještajima o životu i apostolatu svoje zajednice jave u glasilu *Ave Maria*. Obraćajući se prvenstveno sestrama u Desiniću i Pregradi, 1982. uputila je poziv koji je nedvojbeno aktualan i danas za sve sestarske zajednice: „Kad bi ura s tornja mogla govoriti imala bi puno pričati. Koliko su samo puta prešle put od župnog dvora do crkve i koliko puta ih je ponoć zatekla na nogama! Poštujem njihovu skromnost – čvrsto uvjerena da će sve to biti zapisano u analima vječnosti. Ali, ipak ih molim, da nam ubuduće napišu nešto iz bogate riznice svog apostolata.“ (Vidaković 1982, 13).

Nekrolozima ili prigodnim oproštajnim slovom s. Marija Josipa ispratila je nekoliko dominikanki,⁹¹ te dominikanca Aurelija Steina, Lorku Ostrogonca i rođenu

⁹¹ Riječ je o sljedećim dominikankama: Andela Rukavina, M. Celina Bačić, Bogumila Topolščak, M. Rozarija Franulović, Ivanica Dujmović, Tomislava Bokan, Nives Bodlović, Emanuela Škarica, Egi-

sestru Cilu. U tim se tekstovima ne zadržava na pukom iznošenju podataka o pokojnicima, nego se redovito upušta u dublje promišljanje o njihovu životu i poslanju u svijetu, te o poruci što su je svjesno ili nesvjesno ostavili za sobom. Osobito se povodom smrti pojedinih dominikanki upuštala u dublja promišljanja o ljudskoj sudbini, posebno o „veličini“ i „malenosti“ čovjeka. U tom je pogledu posebno zanimljivo promišljanje povodom smrti s. Anđele Rukavina. Ujutro prije njezina pogreba nekoliko sestara otišlo se oprostiti od pokojnice u mirogojsku mrtvačnicu, a potom su otišle do groba u koji će pokojnica biti pokopana. Prizore koji su je tamo zaprepastili i potaknuli na razmišljanje s. Marija Josipa sažela je u slijedeće rečenice: „Na grobu nalazimo radnike, koji blijedi, uprljani i bez zaštitnih rukavica lopatama u ruci prebacuju zemlju, dube grob... Izbacuju žutu ilovaču, pomiješanu s crnim blatom. Zgrozila sam se: zapazila sam i komadiće kostiju dragih pomrlih sestara. Težak, strašan pogled... – Tu na grobu pri ovom prizoru ruše se sve veličine čovjeka. Nesvjesno se osjećamo malene, ali i velike! – Čuvstva se rađaju... Oči mi traže odmor na svježem zelenilu. – Kad najednom pogled mi zastane na jednom prevrnutom vijencu. Upiljim oko u nj i ugledam sa zaprepašćenjem crne, duge, suhe, pune blata – kosti. Protrnem i uzdahnem: ‘Bože, zar ni poslije smrti, da nama Tvojim siromasima ni kosti ne mogu mirno počivati?’“ (Vidaković 1975a, 13).

Dojmovima je posebno bogat njezin opis hodočašća u Rim, na kojem je sudjelovala krajem travnja 1979. Osim Rima, gdje su prisustvovali misi koju je predvodio papa Ivan Pavao II., hodočasnici su posjetili Loreto, Asiz, Bolognu, Feraru, Padovu i Veneciju. Prirodne i kulturne znamenitosti koje je tada vidjela pomogle su joj da se iznova uvjeri o istinu koju sažima ovim riječima: „Nestvorena ljepota, nedostiživi um, rasipna ljubav i nenatkriljiva dobrota našeg Boga udahnula je u čovjeka, svojeg ljubimca dio sebe. I čovjek od početka do u nedogled u raznim nijansama svog razumnog bića ižariva dio božanske kreativnosti.“ (Vidaković 1979c, 60).

Kao posebni prilog glasila *Ave Maria* povodom 75. obljetnice Kongregacije s. Marija Josipa objavila je 1980. *Stablo Kongregacije*, kronološki pregled svih samostana i filijala od utemeljenja Kongregacije do tada. U pregledu je donijela kratki povijesni osvrt na svaku filijalu i samostan, pri čemu se osvrnula i na njihovu stariju povijest šibenskoga samostana Gospe od Ružarija i splitskoga samostana sv. Martina, jer potječu iz srednjega vijeka. Ovaj prilog, koji broji 16 stranica velikoga formata, daje solidan sumarni pregled mjesta, tj. samostana i filijala u tim mjestima, što ga čini vrijednim prinosom historiografiji Kongregacije, posebno zbog toga što je rad s. Marije Josipe u tom pogledu bio pionirske naravi.⁹² Unatoč nekim pogreškama, ne samo iz starije nego i iz novije povijesti Kongregacije, ovaj njezin rad nedvojbeno je bio koristan onima koji su se nakon 1980. bavili ili se danas bave poviješću Kongregacije. Kao jedan od takvih, autor ovih redaka govori i na temelju vlastitoga iskustva.

dija Tomašević (tj. Tomasović) i Gabriela Batistić.

⁹² Prije toga poviješću Kongregacije ozbiljnije se bavila samo s. Anđelika Prizmić. Usp. Ivan ARMAN-DA: *Život dominikanke Anđelike Prizmić i pregled njezine literarne djelatnosti*. U: Marulić, XLV (2012) 6, str. 1084–1108.

Od osobite su važnosti radovi s. Marije Josipe o povijesti samostana sestara dominikanki u Subotici i njihove filijale u Tavankutu. O tome je u nekoliko navrata pisala u glasilu *Ave Maria*, ali i u opširnijem članku u kalendaru *Subotička Danica* za 1988., dok je svojoj sestri Maloj Terezi, koja je odigrala značajnu ulogu kod dolaska dominikanki u Suboticu, posvetila zaseban kraći napis. Kako je i sama s. Marija Josipa stajala u temeljima subotičkog samostana i tavankutske filijale, kojoj je bila prva starješica, njezini su članci dobrim dijelom izvorno svjedočanstvo o događajima kojima je svjedočila i aktivno u njima sudjelovala. Stoga su ne samo vrijedan historiografski prinos, nego također vjerodostojan izvor podataka iz prve ruke. Osim ljubavi prema Kongregaciji, u tim se člancima očituje i njezina ljubav prema zavičaju, a njihov je zadatak (osobito članka u kalendaru *Subotička Danica*), osim povijesnoga prikaza, promicanje dominikanskih zvanja među bačkim djevojkama. Na koncu, spomenimo i da je 1997. u glasilu *Ave Maria* objavljen starješinski izvještaj s. Marije Josipe o stanju viganjske filijale. Taj prvorazredni izvor, koji je nastao 1947. te donosi vjernu sliku života i rada sestara u ozračju ekspanzivnog i agresivnog komunizma, neupitne je historiografske vrijednosti i značaja.

Biti samo Božja

Tko god je poznao s. Mariju Josipu mogao se osvjedočiti o njezinoj iskrenoj oduševljenosti izvornim dominikanskim idealima i likom utemeljitelja Reda, sv. Dominika de Guzmána. To je nalazilo odjeka u brojnim njezinim tekstovima, ali je svakako najuočljivije u onima koji za temu imaju upravo sv. Dominika. Podsjećajući kako je svetac često, nakon dana posvećenoga apostolatu, uvečer držao duhovne nagovore rimskim rekluzama⁹³, s. Marija Josipa, svjesna kako je doba rekluza odavno prošlo, kaže da ih se danas ipak može susresti „po staračkim domovima, po bolnicama, po osamljenim i napuštenim obiteljskim domovima“ te dodaje: „Da sv. Dominik danas živi sigurno bi čitav svoj dan posvetio napuštenoj periferiji, drvenim barakama, osamljenim starim roditeljima, zapuštenoj sirotinji, beskućnicima, bolesnicima bilo duše, bilo tijela, itd. Ali ono što danas ne čini sv. Dominik, to čine njegove kćeri, bijele dominikanke. Ali ne samo one: ima čitava legija velikodušnih duša, požrtvovnih redovnica koje su se dale u službu brata – Čovjeka, ne gledajući tko je tko. One pomažu svakome tko treba njihove pomoći! To su tihe, često nepoznate milosrdne sestre, koje nose utjehu, olakšanje, mir. ‘Hvala, drage sestre!’ Vi ste produženje ideala našeg velikog Utemeljitelja u ljubavi i žrtvi. Možda ste i nezapažene, možda vaše herojstvo nitko ni ne vidi, niti shvaća niti cijeni, – ali zato sve to snima nevidljivi magnetofon duha, koji će jednom odviti reprodukciju u sutonu vašeg života. Ti se, sestro, nalaziš uvijek ondje gdje te najviše trebaju: starci, bolesnici, nemoćna, možda i defektna djeca, ostavljena majka, napušteni otac... u nepojmljivim i neljudskim situacijama. Tvoja prisutnost nosi posvuda Boga, ostvarenje Evandjelja,

⁹³ Rekluze su bile one redovnice koje su se svojevrijedno dale zatvoriti u ćelije kako bi se u njima u pokori posvetile Bogu.

baš onda kada se sklupaju umorne zjene. Budite tada sunčana zraka, ulijte nadu i pouzdanje u Oca Nebeskoga... Možda nećete čuti ljudske hvale, obratno, popratit će vas posmjeh i sažalni pogled i misao, da vas je svijet pregazio.... Ali budite hrabre! Isplati se za jednu dušu dati život. Znam, vaša mladost gledana ljudskim očima, vene i iscrpljuje se uz krevet 'rekluzi' XX. vijeka, ali vi ste nove Katarine [Sijenske], vi ste ono što je najljepše i najidealnije u Crkvi, vi ste njeno Srce, kao što je rekla Sv. Mala Tereza. Vaša žrtva ima svoj dubok smisao. Vi sakupljate naručja puna blaga s kojim se kupuje Nebo.“ (Vidaković 1972a, 38-39).

Razmišljajući o dekretu *Perfectae caritatis* Drugoga vatikanskog koncila o prilagođenoj obnovi redovničkog života, koji preporuča redovnicama i redovnicima da se često vraćaju na izvore, s. Marija Josipa osvrće se na sliku sv. Dominika koju je rado promatrala od prvih dana svoga redovničkog života te, sažimajući misli koje su joj u tim trenucima prolazile glavom, piše: „Od prvih dana svog redovničkog života rado sam promatrala lik sv. Dominika zadubljena nad otvorenom knjigom. Misaono čelo nagnulo se kao pod teškim teretom... Duša njegova je u dubokoj kontemplaciji našla svoga Boga, svoga Učitelja. Mudrost sv. Duha vodi ga sve dalje, sve dublje... i evo ga do konačne spoznaje: Bog je jedina i prava Istina. Spoznaje da je on sićušni atom pred veličinom Boga, ali atom kojega kad ojača Bog može biti jako oruđe u ruci Svemogućega. Svoju spoznaju i zanos duše otkriva pred Tabernakulom i danju i noću, ali voli noć, osobito kada umoran nasloni glavu na stepenici oltara, da zaspi u naručju svoga Boga... A kad se probudi, Dominik moli, plače, širi ruke, baca se na zemlju, čeka mig svoga velikog Gospodara i Učitelja: Gospodine, što hoćeš da činim?“ (Vidaković 1972b, 39).

U nastavku s. Marija Josipa piše: „Dominik je svjestan da ne može obnoviti društvo, ako najprije on sam ne provede u djelo Evanđelje. Znade da za to uzvišeno i zamašno djelo treba pomoći Neba. Zato se njegove noći pretvaraju u molitvu, njegov dan u zanosni rad za dobro bližnjega. Iz grudiju mu izlaze vapaji: Gospodine, što će biti s grešnicima? Gospodine, ne kazni ljude radi mojih grijeha! Gospodine, spasi svoju Crkvu... Kontemplacija ga dovodi do spoznaje da ne bi mogao biti pravi apostol ako mu ruke i noge ne budu probodene kao Učitelju. Zna da je najdublje znanje Križ... Kao i njegov Učitelj odbacuje svako zemaljsko plemstvo koje mu je pribavilo plemstvo nebesko! Postaje siromah na Zemlji da bude bogat u Nebu. Štapom u ruci, Evanđeljem sv. Mateja i poslanicama sv. Pavla postaje revni širitelj Vjere, propovjednik Kristov. Stupa u arenu, da se bori za vječne ideale, za dobro Crkve, za svoga brata – bližnjega. Pod zaštitom nebeske Majke obilazi u svetom misionarenju Španjolsku, Francusku, Italiju... Postaje jedinstveni propovjednik XIII. vijeka, onda kada je propovijedanje bilo samo privilegij biskupa. Postaje sjajna zvijezda Crkve, svjetionik na uzburkanom moru ovozemnog života... A kada se je iscrpio radom i postao zreo za Nebo braća ga jednostavno pokopaše, kao da nisu htjeli povrijediti njegovu poniznost... Ali miomiris njegove lijepe duše prodro je ispod kamene grobnice i razlio se širom svijeta: i ono što mu njegovi sinovi uskratiliše, to mu je dala Crkva, proglasivši ga svetim!“ (Vidaković 1972b, 39-40).

Razmišljanje o utemeljitelju svoga Reda s. Marija Josipa završava zahvalnom molitvom sv. Dominiku, pri čemu otkriva vlastitu duhovnu intimu, duboku povezanost sa svecem i iskrenu ljubav prema Redu što ga je utemeljio, a kojemu i sama pripada: „Dragi moj Oče, nisam ništa rekla o tebi, znam da će to drugi reći mnogo ljepše i bolje, ali ovo što rekoh, reklo ti je moje srce! Ti si moj Izvor, ti si moj Svjetionik, ti si moje sve! Ali oprosti svojoj kćerki, koju je ponekad zahvatio životni vjhor... i koja se je ponekad udaljivala od Tebe i Tvojih ideala. Znam samo da me je od brodoloma spasila Tvoja ruka. Hvala Ti, Oče! Primi ovaj skromni 'hvala' pa makar i sada, kada nazrijevam drugu stranu obale i kada i moj život deklinira prema zapadu..., ne zapadu nego zori novoga života koju čekam. – Moli, da mi tada bude upaljena svjetiljka vjere i ljubavi prema mome zaručniku Isusu Kristu, mojoj Ljubavi i beskrajnoj Nadi. Oče, molim te u ovom času, za cijelu moju Kongregaciju, učini da se svi njeni članovi nađu pod plaštem dobre nebeske Majke i da Ti naš otac budeš jednom ponosan na svoju djecu.“ (Vidaković 1972b, 40).

Proživjevši nešto više od 71 godinu u samostanu, s. Marija Josipa na službi starješice u nekoliko zajednica provela je ukupno 35 godina, dakle gotovo polovicu redovničkoga života. Ne čudi stoga da je često razmišljala o svemu što ta služba sa sobom nosi. Naglašavajući kako se starješinsku službu nekoć smatralo „člašću, a danas je ona teret pod kojim stenju oni koji su podignuti na tu 'čast'“, dodaje da „starješicom nije postala neka, koja je bila darovita, sposobna, već zato što je položila redovničku profesiju.“ Naime, kako piše s. Marija Josipa, „baš po redovničkoj profesiji ona je starješica“, pa stoga i ona i njezine podložnice moraju živjeti svoju profesiju, i to ne bilo kako, nego u ozračju svetosti u kojoj je i nastala. Stoga, vodeći se nedvojbeno vlastitim iskustvom, kaže da svakoj „starješici na ljestvici vrednota mora na prvom mjestu biti svetost.“ Iz takvog stava proizlazi njezina poruka da svaka starješica „osobno mora biti sveta, a i cijela zajednica kojoj je na čelu.“ (Vidaković 1972c, 87). To nije preuzetno zahtijevanje svetosti od sebe i drugih ni želja za savršenom zajednicom u kojoj sve sestre zasluđuju čast oltara, nego sasvim realno očekivanje da se odgovori na Kristov sjevremenski i sveopći poziv na osobnu nutarnju svetost, iz koje potom proizlazi vanjska svetost koja se očituje kroz opsluživanje redovničkih pravila i apostolat. U tom duhu s. Marija Josipa upozorava prvo sebe, a potom i ostale sestre: „Najveći promašaj u Redu jest izdaja poziva na svetost. Izdaja ideala Utemeljitelja vodi rasipanju, propasti, smrti duša i Reda.“ (Vidaković 1972c, 87).

Nastavljajući svoje promišljanje o službi starješice u svjetlu poziva na svetost, s. Marija Josipa piše: „Ona ne smije biti samo organizator i promicatelj družbe, ekonom, učenjak, profesionalac, angažirana u sve moguće službe apostolata. Ona mora u prvom redu biti pokretač svoje svetosti i svetosti sestara. Svaka sestra mora za nju mnogo značiti. Njoj ne smije biti ništa nerazumljivo. U protivnom slučaju značilo bi da sama nije dorasla, da nije uočila ono što od nje traži Crkva i Red. Svaka sestra njoj povjerena, očekuje da joj bude majkom njene svetosti. Nju moraju u prvom redu zanimati osobne preokupacije svake redovnice koja joj je povjerena. Evo što na nju spada: Osobe i svetost! Ne formalizam, aristokratizam! Ne onaj s visoka govor: 'Ja

ovo, a Vi ono! Ta udaljenost, ravnodušnost, nezainteresiranost za pojedinu sestru, vodi mnoge do pobune, kritiziranja i prijekora.“ (Vidaković 1972c, 87-88).

Osvjedočena kako „nema tako duboko pale zajednice u kojoj duša ne može postati velika svetica ako iskreno traži Gospodina“, s. Marija Josipa napominje da redovnica ne smije težiti svetosti iz egoističnih razloga, tj. „da se sebi dopadne, da čuje pohvalu“, nego zato jer „izgara od želje da joj Gospodin bude sve“ (Vidaković 2001a, 39). Svjesna da je ta želja, a time i postizanje svetosti u redovničkom staležu, nedostižna osobama koje nemaju pravo zvanje, promišljanje o osobnom pozivu smatrala je jako bitnim, naglašavajući da je riječ o pozivu na nasljedovanje Kristove svetosti u određenom staležu, u ovom slučaju redovničkom. U tom duhu piše: „Božji poziv upućen je baš meni. Bog je začetnik tog poziva, a pojedine okolnosti su bile samo vanjski povod, da to sjeme proklije. Poziv je, u neku ruku, izazov sa strane Božje. Izazov na nasljedovanje Njegove svetosti: izazov Boga bijednom ograničenom stvoru! Što može duša drugo da učini nego da prihvati? Da odgovori djelom, odricanjem svega stvorenog i da se na neki način slijepo baci u rizik, da ostavi sve, samo da nađe Boga! A kad ga je našla, onda sve posjeduje. – Vjera je također baca na drugu obalu života... Na obalu gdje je čeka Bog, da se po redovničkom zavjetu s Njime što tijesnije poveže. Ovo potpuno predanje, obraćenje duše Bogu, najveći je dar njegove ljubavi prema duši. To je karizma, dana njoj lično ali i za duhovni procvat i drugih. Poziv – karizma traži i ‘prostor’ u duši. Traži potpuno duhovno siromaštvo: dvije vrednote, dvije ljubavi ne mogu se istodobno naći u ograničenom srcu stvora! Duša mora birati. Donijeti odluku, i to svjesno, promišljeno, zrelo. Odlučiti se za svetost radi koje je i pozvana. Poziv na svetost, to je njena domena iz koje je nikada nitko bez njene volje ne može potisnuti, zbaciti, zasjeniti.“ (Vidaković 1972c, 87).

No, kada netko osjeti duhovni poziv i odgovori na njega stupanjem u redovnički stalež, time nipošto ne prestaje trajni poziv na svetost kroz neprestani trud na usavršavanju, na nutarnjem duhovnom rastu. Duhovni poziv treba neprestano njegovati i hraniti ga duhovnim hranom. Svakodnevna misa s pričješću, zajednička i osobna molitva, sudjelovanje u liturgijskim slavljinama i njegovanje osobnih pobožnosti u tom su pogledu nezamjenjivi, baš kao i duhovne vježbe za koje s. Marija Josipa piše da su nešto „lijepo, sveto i uzvišeno“, jer u njima „Gospodin poziva dušu u samoću da joj progovori preko voditelja duhovnih vježbi, u sabranoj molitvi i dubokoj kontemplaciji“ (Vidaković 1979b, 27). „Svake duhovne vježbe“ – piše s. Marija Josipa – „novi su dokaz ljubavi Božje prema duši. Duh Sveti govori po volji istih. On sije riječ Božju, a na duši je da je primi u dobru i rastresenu zemlju. Moram priznati da su mnoge istine, već kroz dugi niz godina mog redovničkog života, bile iznesene, ali zbog izvjesnih razloga nijesu našle odjeka u duši. Bile su kao iskre zaprte pod pepelom.“ (Vidaković 1972c, 87).

Bogato životno iskustvo, u kojem je njezino duhovno zvanje nastalo, razvijalo se i sazrijevalo, omogućilo je s. Mariji Josipi da, dijeleći iz obilja svojega duhovnog života, obogati svoje sestre, posebno mlađe. Biti sva Božja za ljubav Njegovu, za vlastito posvećenje i za spasenje ostalih ljudi ideal je kojega svaka redovnica neprestano treba

biti svjesna. No, taj ideal počne blijedjeti i dolazi u krizu kada se mladenački snovi o redovništvu suoče s realnošću života, često krutom i surovom. Pišući u lipnju 1986. jednoj sestri o tome, s. Marija Josipa iskreno joj i otvoreno poručuje: „Iz iskustva ti mogu reći, da naši mladenački snovi o redovničkom životu u izvjesnoj kušnji, a koja nužno prati svaki život, ruše se. Sve ono lijepo što smo mi dočaravali u izvjesnom času izbljedi. Ne preostaje ništa drugo nego vjerom prionuti uz Krista, i u mraku duše odreći se svojih 'slika', i u vjernosti duše iznova započeti, ali na drugoj relaciji... Ne više slikati, maštati o putu bez trnja, o putu posutom laticama ljubavi, već poput Isusa obući se u silu i snagu Duha, te kroz patnju dokazati da želimo ljubiti Krista patnika. Njemu se upriličiti, ići stazom na koju nas je stavio i ne okretati se ni desno ni lijevo. Samo Krist! I u tami duše, ohladnjelosti ideala, svjedočiti da smo pozvane da ga slijedimo i onda kad poput Njega moramo zatomiti sebe, svoju čežnju za ljubavlju, svoju želju da sebe vidimo svete; gledati svoje suputnike poput Krista lica nagrđena i nimalo privlačiva! Da, biti Veronika bratu, sestri, koji pod križem tetura u svojoj slabosti bilo fizičkoj, bilo naslijeđenoj. Da, sestro, samo kroz vježbu zaboravi sebe možemo ustrajati na početom putu. Nije lako. Teško je. Jako teško. Srce će tražiti svoje pravo, narav neće da bude zapostavljena; narav ne želi biti u zajednici na drugom planu ili čak na najzadnjem, ali i Onaj za kojim smo pošle bio je prezren i zapostavljen. Sestro, kad ti bude vrlo teško, kad nemaš ni toliko vremena da pođeš do nogu Kristovih u kapelu, onda zajaukni Majci; zakriči joj, kako kažu Zagorci: Majko, joj, joj ... Ona će razumjeti i vratiti snagu i mir. Uliti će ti želju da budeš vesela jer ti se pruža prilika da budeš slična Njenom Sinu! Budi svjesna cilja da želiš biti samo Božja. Sva za Boga i spas zalutale braće. Nemoj nikada praviti poredbu s drugima. Nemoj žaliti što ti nije onako kako si zamišljala, jer ako budeš žalila samu sebe – gotova si!“ (Vidaković 2001a, 38).

Da su mladenački ideali o redovništvu često u suprotnosti sa životnom zbiljom s. Marija Josipa osvjedočila se živeći u raznim sestarskim zajednicama. Ni u malim ni u velikim zajednicama nema idealnoga opsluživanja redovničkih pravila. Tome se približavaju samo „one redovnice koje su čvrsto odlučile, koje su prožete posvema duhom Krista Otkupitelja“, kako kaže s. Marija Josipa i nastavlja: „Mi sve klizimo, ali ne ostavljamo Krista. I u našem silaženju postoji velika želja da mu se približimo što više; da budemo uistinu i znak i svjedočenje. Znak kraljevstva Krista Raspetoga i svjedočenje o ljepšoj, o novoj zemlji. Nažalost, i nas, kao i svu Evropu, povukao je val zapadne civilizacije, kulture, težnje za blagostanjem, radom. Samo one koje se mogu barem donekle oprijeti toj zarazi hvataju za ruku Krista, i Njegovo Biće postaje svjetiljkom našem životu, našem putu. Samo one koje znaju ljubiti srcem božanskog Srca vrše slovo i duh.“ (Vidaković 2001a, 39).

U rujnu 1986. s. Marija Josipa piše jednoj sestri da će je kod skorog polaganja redovničkih zavjeta obasjati Kristova svjetlost i da će joj se duša ispuniti radošću, ali je odmah potom upozorava kako to nije trajno stanje, jer neće uvijek biti tako. Najavljujući kušnje, nipošto ne želi zastrašiti mladu redovnicu križevima koji je čekaju, nego ohrabriti je da ih prihvati i potaknuti je da ustraje. Piše joj: „Ti ćeš domalo položiti zavjete. Na poziv želiš odgovoriti vjernošću. Poput Marije i ti ćeš izgovoriti

riječi: 'Evo službenice Tvoje. Evo me!' Zatvorit ćeš se u nabore svoga srca, svjetlo će te Kristovo obasjati, radost će prelići tvoju dušu. Ali sestro, iza toga će se možda Gospodin sakriti i bit će ti sve zagonetno, sve s upitnikom, ali znaj da je baš onda čas, da je baš to vrijeme u kojem te Krist najviše čvrsto drži; čas u kojem te nevidljiv potpuno ispunja, gleda i čeka da ponoviš riječi: Evo me, službenice... Ne možeš ni slutiti kako je Gospodin moćan baš onda kad po ljudski rečeno skližemo prema ponoru! Čas je to kad se Njegova svemoć očituje da zaustavi svoje izmučeno malo stvorenje od potpune propasti. Čas je to Njegova milosrđa, čas je to kad se očituje da se Njegova krv na križu nije uzalud istočila iz Njegova probodena srca. Sestro, ne želim ti pisati razmatranja, pišem ti iz najdublje dubine svoga bića. Pišem ti zato da ti kažem koliko Gospodin stvara čudesa u duši na koju bi ljudi sigurno bacili kamen, kad bi znali što se sve skriva pod našom redovničkom haljinom. Ali Krist je uvijek onaj koji piše po pijesku dok drugi gledaju samo otrcanu grešnicu ... Pišem ti, da budeš uvijek blaga, jer ćeš se u životu sigurno susresti sa slabošću nas bijednih redovnica. Pričaj Mu tada puno baš o toj slabosti, pričaj sa željom da procvjetaju zamrle kosti, da oživi Njegov narod." (Vidaković 2001a, 39).

Iz navedenoga se vidi da je s. Marija Josipa, nedvojbeno polazeći od duboke svijesti o vlastitoj grešnosti, itekako bila svjesna ljudskoga elementa u Crkvi i redovništvu. No, nije na to gledala negativno, nego je u tome iščitavala trajni poziv na poniznost i pouzdanje u Boga. Naglašavajući da se veličina jedne redovnice sastoji prvenstveno „u što vjernijem usvajanju duha Kristova“, s. Marija Josipa kaže da je „ljubav iznad točnog opsluživanja“, a problemi često dolaze otuda što se ne oslanjamo dovoljno na Boga. Stoga kaže da je „sva naša tragedija“ u tome što se prvo „oslanjamo na sebe same, pa onda na krhke ljude, a na Gospodina tek onda kad se gušimo“ (Vidaković 2001a, 39-40). U tom pogledu upućuje na Bibliju, koja je „prepuna nježnosti Jahvine baš za klonule“ te dodaje: „Nitko nije tako brižan, nježan, zabrinut, suosjećajan, baš kao On, naš Bog! I u bezvodnoj pustinji na čudesan način čini da provre voda, osnaži klonulu dušu i tijelo.“ (Vidaković 2001a, 40).

Zaključak

U istraživanju građe za ovaj članak i u njegovu pisanju vodio sam se željom da cjelovito prikazem lik i djelo subotičke dominikanke Marije Josipe Vidaković. To nije bilo lako jer je boravila u više različitih zajednica i u njima vršila odgovorne službe. Premda opširan, ovaj prikaz njezina života ipak nije potpun. Naime, o njoj se do sada nije pisalo, osim povodom njezine smrti, pa je trebalo posegnuti za arhivskom građom te poglavito na temelju toga i tekstova što ih je objavljivala s. Marija Josipa slagati priču o njezinu životu poput komadića mozaika. No, kako u okvirima jednoga članka nije bilo moguće iscrpiti svu sačuvanu građu, dio je ostavljen za buduća istraživanja i znanstvene radove. Kada se k tome doda činjenica da se mnogo podataka o njoj vjerojatno krije u arhivima samostana u kojima je boravila, onda se samo od sebe nameće pitanje o mogućnosti prikaza njezina lika i djela u monografskoj publikaciji. Osobno sam uvjeren da je to moguće, posebno ako bi se prikupila

svjedočanstva i sjećanja sestara koje su poznavale s. Mariju Josipu i živjele s njome. Pri tom je važno napomenuti kako je njezin život neodvojiv od povijesti zajednica u kojima je boravila, osobito od onih kojima je kao starješica i priora upravljala. To na poseban način vrijedi za zajednice u Subotici i Tavankutu, jer je život s. Marije Josipe ugrađen u njihove temelje, pa je nemoguće opisivati povijest tih zajednica, a da se istodobno ne opisuje život s. Marije Josipe i obratno. Stoga ovaj članak zaključujem otvarajući mogućnost daljnjeg istraživanja lika i djela s. Marije Josipe Vidaković, jer sam duboko uvjeren da bi to bilo od velike koristi kako za njezin zavičaj tako i za sestre dominikanke, osobito u vidu promicanja duhovnih zvanja među bačkim djevojkama.

Prilog: Bibliografija s. Marije Josipe Vidaković

1. *Sveti Otac Dominik i „rekluze“*. U: *Ave Maria*, I (1972) 2, str. 38-39.
2. *Na izvorima*. U: *Ave Maria*, I (1972) 2, str. 39-40.
3. *Jedna neizbrisiva stranica našeg apostolata*. U: *Ave Maria*, I (1972) 2, str. 49-50.
4. *Split: Duhovne vježbe održane u Splitu na Škrapama za Vrhovno Vijeće i sve starješice pod vodstvom Mgp. O. B. Dedića, dominikanca od 19 – 27 – IX 1972*. U: *Ave Maria*, I (1972) 3, str. 87-88.
5. *Split – Škrape*. U: *Ave Maria*, II (1973) 1, str. 29-31.
6. *Split*. U: *Ave Maria*, III (1974) 1, str. 25.
7. *Na pogrebu* U: *Ave Maria*, IV (1975) 1, str. 13.
- *Povodom smrti s. Anđele Rukavina.
8. *Split*. U: *Ave Maria*, IV (1975) 1, str. 33.
9. [Božićna čestitka sestrama]. U: *Ave Maria*, IV (1975) 3, str. 78.
10. *Suton ovozemnog života – osvit vječne zore*. U: *Ave Maria*, IV (1975) 3, str. 90-92.
- *Povodom smrti s. Marije Celine Bačić.
11. *Iz Splita*. U: *Ave Maria*, IV (1975) 3, str. 100-101.
12. *Uz odar jedne velike duše*. U: *Ave Maria*, V (1976) 1, str. 27.
- *Povodom smrti s. Bogumile Topolščak.
13. *Moje refleksije uz odar s. M. Rozarije*. U: *Ave Maria*, VI (1977) 1-2, str. 25-26.
- *Povodom smrti s. Marije Rozarije Franulović.
14. *Jedan lijepi običaj*. U: *Ave Maria*, VIII (1979) 1, str. 21.
15. *Gospodin govori na razne načine*. U: *Ave Maria*, VIII (1979) 1, str. 27-28.
16. *Hodočašće u Rim*. U: *Ave Maria*, VIII (1979) 2, str. 60-64.
17. *O. Aurelije Jakov Stein*. U: *Ave Maria*, VIII (1979) 3, str. 109-110.
18. *Stablo Kongregacije*. Posebni prilog uz: *Ave Maria*, IX (1980) 2-3, str. 16.
19. *Kroz Hrvatsko Zagorje*. U: *Ave Maria*, X (1981) 1, str. 27-29.
20. *Očekivanje Božanskog Gosta u zelenom Zagorju*. U: *Ave Maria*, XI (1982) 1, str. 13-15.
21. *Na „jadno“ lipoj martinskoj glavici!* U: *Ave Maria*, XII (1983) 1, str. 28-31.
22. *Draga Časna Sestra Ivanice*. U: *Ave Maria*, XII (1983) 1, str. 51.
- *Povodom smrti s. Ivanice Dujmović.

23. *Životni put s. Tomislave*. U: *Ave Maria*, XII (1983) 2, str. 18-19.
*Povodom smrti s. Tomislave Bokan.
24. *Draga naša s. Nives!* U: *Ave Maria*, XIII (1984) 1, str. 32-34.
*Povodom smrti s. Nives Bodlović.
25. *U bijelom Kostelu ...* U: *Ave Maria*, XIII (1984) 1, str. 51-52.
26. *Škarica Vjera – s. Emanuela Škarica*. U: *Ave Maria*, XIV (1985) 1, str. 15-18.
27. *Zorka Tomašević – s. Egidija*. U: *Ave Maria*, XIV (1985) 1, str. 23-25.
28. *Dominikansko srce na sjeveru Bačke*. U: *Ave Maria*, XIV (1985) 1, str. 37-39.
29. *Godine 1947. dolaze bile sestre u Suboticu*. U: *Ave Maria*, XIV (1985) 1, str. 40-44.
30. *Osnutak i širenje Dominikanskog reda*. U: *Subotička Danica 1988*. Subotica 1987., str. 173-184.
31. *S. Veronika Vidaković*. U: *Subotička Danica 1994*. Subotica 1993., str. 231.
32. *Umrta Isusova „komšinicā“*. U: *Zvonik*, II (1995) 6, str. 21.
*Povodom smrti sestre joj Cecilije Vidaković.
33. *Draga s. Slavka*. U: *Ave Maria*, XV (1996) 2, str. 3.
*Pismo glavnoj urednici glasila *Ave Maria*, s. Slavki Sente, povodom ponovnog pokretanja toga glasila.
34. *Subotica*. U: *Ave Maria*, XV (1996) 2, str. 31-32.
35. *Subotica*. U: *Ave Maria*, XV (1996) 2, str. 59-64.
36. *Misijska kuća u Vignju na Pelješcu*. U: *Ave Maria*, XVI (1997) 1, str. 43-44.
37. *Glas iz Tavankuta*. U: *Ave Maria*, XVII (1998) 1, str. 21.
38. *Pobožnost Križnoga puta u župi Srca Isusova u Tavankutu*. U: *Ave Maria*, XVII (1998) 1, str. 22.
39. [Sjećanje na s. Gabrielu Batistić]. U: *Ave Maria*, XVII (1998) 1, str. 41.
40. *G. Lorka Ostrogonac*. U: *Ave Maria*, XVII (1998) 1, str. 49.
41. *70 godina Bogu, Redu i narodu*. Sa s. M. J. Vidaković razgovarala s. Blaženka Rudić, u: *Zvonik*, VI (1999) 8, str. 31.
*Pretiskano u: *Ave Maria*, XVIII (1999) 2, str. 52-53.
42. *Iz pisama s. M. Josipe*. U: *Ave Maria*, XX (2001) 1, str. 38-40.
*Isječke iz pisama s. M. Josipe Vidaković s. Blaženki Rudić. Priredila s. Blaženka Rudić.
43. [Pismo s. Slavki Sente]. U: *Ave Maria*, XX (2001) 1, str. 41-43.
*Pretiskano u: Jure KRIŠTO: *Stoljeće služenja Bogu, Redu i narodu. Kongregacija sestara dominikanki Sv. anđela čuvara*. Korčula – Zagreb 2005., str. 409-410.

Literatura:

- AKSAČ. Arhiv Kongregacije Svetih anđela čuvara u Korčuli
Andreis, Česlava. 1947. *Izvjestaj Vrhovne Nastojnice S. Česlave Andreis o radu, zdravlju i napretku sestara u Kongregaciji Sv. Anđjela čuvara u Jugoslaviji*. Korčula, 27. VIII. 1947. (Kutija Vrhovni zborovi Kongregacije. Fascikl Vrhovni zbor iz 1947.).
DMJV. Dokumentacija o preminulim sestrama. Dosje *S. Marija Josipa Vidaković*.

- Dokumentacija o smrti i pogrebu časne majke Anđele Milinković, S. Marija Josipa Vidaković s. Anđeli Rukavina, Tavankut, 5. V. 1960.
- Fascikl *Split – Škrape*.
- Fascikl *Subotica*.
- Fascikl *Šilovićev dom*. (Kutija *Dokinite kuće i filijale*).
- Fascikl *Tavankut*. (Kutija *Dokinite kuće i filijale*).
- Fascikl *Zagreb – Dječje sabiralište*. (Kutija *Dokinite kuće i filijale*).
- Fascikl *Zagreb – Bl. Hozana Kotorka*.
- Kronika Kongregacije Svetih anđela čuvara*: 1943. – 1965.
- Protokol službenih spisa Vrhovne uprave Kongregacije, br. 38/1985. od 28. II. 1985. SVU. Spisi Vrhovne uprave.
- Vidaković, Marija Josipa. 1966. [Bolest i smrt s. Male Tereze Vidaković]. Rukopis, Zagreb. (Dokumentacija o preminulim sestrama. Dosje S. *Mala Tereza Vidaković*). ZSVV. *Zapisnik sjednica Vrhovnoga vijeća*.
- Bodlović, Vinka. 1979. Iz Tajništva. *Ave Maria* 3: 111-115.
- Bodlović, Vinka. 1981. Iz Tajništva. *Ave Maria* 2-3: 88-90.
- Bojanić, Ignacija. 1997. Djelovanje sestara dominikanki Svetih anđela čuvara u Vignju od 1941. – 1946.(48.). *Ave Maria* 1: 37-43.
- HR-DAZG-230. Državni arhiv u Zagrebu, sign. 144/30, Fond *Dječji dom Josipovac*, Izvještaj tajnice Ivke Marušić, 1938.
- Ivanković, Franjo. 2001. S. Marija Josipa Vidaković. *Ave Maria* 1: 36-37.
- Iz Splita. 1977. Iz Splita. *Ave Maria* 4: 105.
- Iz Tajništva. 1983. Iz Tajništva. *Ave Maria* 1: 54-56.
- Krišto, Jure. 2005. *Stoljeće služenja Bogu, Redu i narodu. Kongregacija sestara dominikanki Sv. anđela čuvara*. Korčula – Zagreb: Kongregacije Svetih anđela čuvara – Hrvatski institut za povijest.
- Kulonja, Marija. 2001. Iskaz Majke Marije. *Ave Maria* 1: 43-44.
- Milanović, Alma. 1978. Blagdan Sv. Oca Dominika. *Ave Maria* 2: 40-41.
- Rudić, Blaženka. 1999. 70 godina Bogu, Redu i narodu. Sa s. M. J. Vidaković razgovarala s. B. Rudić. *Zvonik* 8: 31.
- Rudić, Blaženka. 2001. Oproštajno slovo nad otvorenim grobom. *Ave Maria* 1: 37-38.
- Samostan. 1972. Samostan Fatimske Gospe – Škrape. *Ave Maria* 1: 49.
- Sente, Slavka. 1998. Razgovor sa č. Gabrielom. Sa s. G. Batistić razgovarala s. S. Sente. *Ave Maria* 1: 42-46.
- Sente, Slavka. 1999. Da se bolje upoznamo. S. Vinka Bodlović. Sa s. V. Bodlović razgovarala s. S. Sente. *Ave Maria* 1: 42-44.
- Sente, Slavka. 2001. „...iz prve ruke“. *Ave Maria* 1: 40-41.
- Sente, Slavka. 2002. Dolazak sestara u Zagreb – prema sjećanju s. Beninje Mekjavić. *Ave Maria* 2: str. 39-41.
- Sente, Slavka. 2007. Da se bolje upoznamo. S. Nada Gabrić. Sa s. N. Gabrić razgovarala s. S. Sente. *Ave Maria* 2: 47-50.

- Sente, Slavka. 2008. Da se bolje upoznamo. S. Dominika Loch. Sa s. D. Loch razgovarala s. S. Sente. *Ave Maria* 2: 60-65.
- Sente, Slavka. 2010. Da se bolje upoznamo. S. Amata Prčić. Sa s. A. Prčić razgovarala s. S. Sente. *Ave Maria* 2: 70-72.
- Vidaković, Marija Josipa. 1972a. Sveti Otac Dominik i „rekluze“. *Ave Maria* 2: 38-39.
- Vidaković, Marija Josipa. 1972b. Na izvorima. *Ave Maria* 2: 39-40.
- Vidaković, Marija Josipa. 1972c. Split: Duhovne vježbe održane u Splitu na Škrapama za Vrhovno Vijeće i sve starješice pod vodstvom Mgp. O. B. Dedića, dominikanca od 19. – 27. IX. 1972. *Ave Maria* 3: 87-88.
- Vidaković, Marija Josipa. 1973. *Split – Škrape*. *Ave Maria* 1: 29-31.
- Vidaković, Marija Josipa. 1975a. Na pogrebu... *Ave Maria* 1: 13.
- Vidaković, Marija Josipa. 1975b. Iz Splita. *Ave Maria* 3: 100-101.
- Vidaković, Marija Josipa. 1977. Moje refleksije uz odar s. M. Rozarije. *Ave Maria* 1-2: 25-26.
- Vidaković, Marija Josipa. 1979a. Jedan lijepi običaj. *Ave Maria* 1: 21.
- Vidaković, Marija Josipa. 1979b. Gospodin govori na razne načine. *Ave Maria* 1: 27-28.
- Vidaković, Marija Josipa. 1979c. Hodočašće u Rim. *Ave Maria* 2: 60-64.
- Vidaković, Marija Josipa. 1980. Stablo Kongregacije. Posebni prilog uz *Ave Maria* 2-3.
- Vidaković, Marija Josipa. 1981. Kroz Hrvatsko Zagorje. *Ave Maria* 1: 27-29.
- Vidaković, Marija Josipa. 1982. Očekivanje Božanskog Gosta u zelenom Zagorju. *Ave Maria* 1: 13-15.
- Vidaković, Marija Josipa. 1983. Na „jadno“ lipoj martinskoj glavici! *Ave Maria* 1: 28-31.
- Vidaković, Marija Josipa. 1984. U bijelom Kostelu... *Ave Maria* 1: 51-52.
- Vidaković, Marija Josipa. 1985a. Dominikansko srce na sjeveru Bačke. *Ave Maria* 1: 37-39.
- Vidaković, Marija Josipa. 1985b. Godine 1947. dolaze bile sestre u Suboticu. *Ave Maria* 1: 40-44.
- Vidaković, Marija Josipa. 1987. Osnutak i širenje Dominikanskog reda. *Subotička Danica* 1988. Subotica 1987.: 173-184.
- Vidaković, Marija Josipa. 1993. S. Veronika Vidaković. *Subotička Danica* 1994. Subotica 1993.: 231.
- Vidaković, Marija Josipa. 1995. Umrlo Isusova „komšinica“. *Zvonik* 6: 21.
- Vidaković, Marija Josipa. 1996a. Draga s. Slavka. *Ave Maria* 2: 3.
- Vidaković, Marija Josipa. 1996b. Subotica. *Ave Maria* 2: 59-64.
- Vidaković, Marija Josipa. 2001a. Iz pisama s. M. Josipe. *Ave Maria* 1: 38-40.
- Vidaković, Marija Josipa. 2001b. [Pismo s. Slavki Sente]. *Ave Maria* 1: 41-43.

Summary

Life and work of Dominican Marija Josipa Vidakovic from Subotica (1912-2001)

The article is based on archival material and illustrates the life and work of Dominican Marija Josipa Vidakovic from Subotica (1912-2001), who is considered to be among the first Dominicans of the Congregation of Holy Guardian Angels from Backa, together with her sister Little Theresa. Data concerning her family and childhood are presented, as well as data concerning her education and religious formation, and then her monastic journey and services in various communities are elaborated. From 1936 she worked in orphanage in Zagreb, from 1938 she worked in the convent kindergarten, then in 1941 in Viganj among orphans and the elderly, performing the duties of mother superior as from 1943. In 1947 she went to Subotica, where a sister branch was opened that year with the effort made by her and her sister Little Teresa; then, in 1948 she moved to Kostel, to return to Subotica in 1949 and perform duties of mother superior until 1958, when she was sent to be mother superior in the new branch in Tavankut, for the opening of which she personally intervened. From 1960 to 1967 she was the prioress in Zagreb, then in Split from 1968 to 1978, after which she visited the island of Korcula, occasionally going to assist the sisters in Kostel and Hamburg. In 1983, she was a mother superior for several months in Zrnovo, and from 1984 she stayed in Tavankut again, performing the duties of mother superior from 1985 to 1988, although in 1986 she moved to Subotica, where she spent the rest of her life. At the end there is a review of the written word of s. Marija Josipa and her spiritual profile, and the bibliography of her published articles is attached. The conclusion emphasizes the possibility of further research and monographic display the personality and work of s. Marija Josipa Vidakovic.

Key words: Marija Josipa Vidakovic, Subotica, Korcula, Dominicans, the Congregation of Holy Guardian Angels, Viganj, Tavankut, Zagreb, Split - Skrape, apostolate, mother superior, prioress, written word, spiritual message